

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

De restitutione propter homicidium, & mutilationem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

consequeretur, Ruffus si quis alteri magnam pecunie summam promitteret, licitum esset se abdicare, quod concedere absurdissimum est, & dignum grauissima censura.

17. Deinde membri cuiuslibet abscisso est intrinsecè mala, & prohibita iure naturali: Ergo non licet, sicut nec licet sui occidio, ad idem enim præceptum quintum decalogi vtrumque pertinet.

18. Nec obstat dicere cum Pasqualigo, negando, quòd abscisso membri sit intrinsecè mala, aliàs nunquam esset licita, etiam in extrema necessitate pro saluanda vita totius, sicut quia mendacium est intrinsecè malum; nunquam est licitum, etiam pro saluanda vita alicuius *c. super eo, de usuris*. Et sic cum aliquando sit licita mutilatio, *c. Euanuchus, c. si quis à Medicis 55. dist.* hæc non est intrinsecè, & ex obiecto mala. Verum Pasqualigus male theologizauit, quia aliàs neque homicidium non esset ex obiecto malum, neque furtum, quod Catholicè negari absolūtè nequit. Probatu sequela, quia aliquando licet hominem occidere, cum est medium ad effugiendam mortem, & est aggressor iniustus. Deinde dum quis est in vrgentissima necessitate, licet rem alienam clam surripere: Ergo si ex eo quòd in necessitate saluandi vitam, & salutem corporis licitum est se castrare, aut mutilare, colligit hic Doctor, quòd mutilatio non est intrinsecè, & ex obiecto mala, neque homicidium, aut furtum mala essent intrinsecè, & ex obiecto. Quod dici nequit, quia cum sint præcepta naturalia eorum obiecta sunt contra naturam rationalem, atque ita intrinsecè mala.

Alias rationes adducit etiam pro hac firmanda sententia doctus Hurtadus, ex quibus patet responso ad argumenta, quæ contra me adducit Caramuel.

Ad ea verò, quæ contra me ipse asserit circa lasciuiam Spadonum, & ad expositionem *c. 19. D. Matthai* respondeo, esse contra communem sententiam Theologorum, qui in eorum fauorem adducunt plures Patres, vt visum est, & ferè omnes expositores Neotericos illius loci D. Matthai, vide etiam post hæc scripta virum eruditissimum Patrem Gudelinum de *Irregul. c. 3. q. 2. confect. 4. n. 12* qui plura asserit ad confirmationem eorum quæ superius dicta sunt.

De Restitutione propter homicidium & mutilationem.

RESOL. LXI.

An si quis occidat inuaforem excedens moderamen iustæ tutelæ, teneatur ad restitutionem? Ex part. 5. tract. 4. Ref. 44.

§. 1. Clarum est non teneri ad vllam restitutionem si quis occidat inuaforem cum moderamine iustæ tutelæ ad tuendam vitam, libertatem, honorem, diuitias, &c. vel suas, vel proximorum innocentium de quibus casibus supra satis dictum est. Difficultas oritur quando in dictis casibus non fuisset seruatum moderamen iustæ tutelæ? & affirmatiuam sententiam ex Nauarro docet Rodriguez in *sum. tom. 1. cap. 122. num. 1. Vafq. opus. de restit. c. 2. §. 4. dub. 4.* Petrus Nauarra de *restit. lib. 4. c. 1. n. 92.* Sanchez in *opus. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 9. n. 3.* Faustus de *restit. disp. 2. q. 10. num. 4.* Turrianus in *2. 2. tom. 2. disp. 18. dub. 4.* Becanus in *2. 2. D. Th. de iust. & iure, q. 9. de restit. concl. 2* vbi sic ait. Qui inuaditur ab altero sine prouocatione, si iustam moderationem notabiliter excedat, ita vt mortaliter peccet occidendo suum inuaforem, tenetur integrè damna compensare. Ratio est, quia qui ita occidit, facit alteri in-

Tom. VIII.

inuriam, & est causa totius damni, sicut is qui dolo, vel lata culpa est alteri causa damni. Dices, qui alterum iniuste aggreditur, aperta vi, vel ex insidiis occidit, maiorem infert iniuriam, quam qui aggressus & rei indignitate commotus occidit aggressorem, ergo ad maiorem tenetur restitutionem, ergo si hic integrè, alter non integrè tenetur compensare, & ita sentit Angelus *ver. institutio, §. homicidia*, & quidam alij. Respondet negando consequentiam, quia quantitas restitutionis non debet estimari ex quantitate iniuriæ, sed ex quantitate damni per iniuriam mortiferam illati; itaque cum hic interuenit iniuria quæ sit peccatum mortale, damnum integrè refarciendum est. Contraarium fit in pena, quæ responderet iniuriæ, non damno. Vnde vbi fuit maior iniuria, maior quoque pena est irroganda. Ita Becanus.

2. Sed hæc opinio mihi non placet, & illam reprobat Strouersdorf *de iust. & iure in 2. 2. D. Thom. q. 68. diff. vnic. m. 2. concl. 5.* & Syluius in *2. 2. q. 62. art. 2. quæritur 3.* Cælestinus in *comp. Theol. mor. tr. 10. c. 3. n. 3.* Comitulus in *resp. lib. 1. q. 11. n. 6.* Dico igitur quòd si quis quantumcumque iniuste inuafus occidendo, vel percutiendo excedat moderamen inculpatæ tutelæ, ad restitutionem tenetur pro ratione excessus: si enim per leuem inaduertentiam, vel aliam venialem culpam excessit modum defensionis, quod præsumendum erit, quando non ex voluntate occidit, sed animo defendendi se, vel sua, præsertim in defensione vitæ propriæ, cuius amittendæ timor strenuum quemque perturbare solet, tunc leuis quoque restitutio iniungenda erit culpa proportionata; v. g. vt præces, ac sacrificia aliqua pro occiso offerri faciat, vel alia familia. Quòd si maior excessus interuenit, maior erit restitutio exhibenda, iuxta prudentis arbitrium, vt si fortè per culpam Theologicam mortalem crasse inaduertentiæ hominem occidisset, non seruato moderamine, maior quidem, non tamen integra restitutio facienda erit, ac si prudens & sciens occideret, quamuis contradicat Nauarra. *cap. 15. num. 27.* & Lopius *1. part. cap. 72. §. ante penultimo*, contra Syluestrum *vbi supra*, & Sotum à Lopio citatum. Ratio est, quia ea restitutio non debetur nisi ex culpa iniustæ acceptionis, quanto ergo minor fuerit culpa, tanto minor debet esse restitutio, quæ si per crassam inaduertentiam eueniat, sub duplo minor esse fortè debebit, quam si dedita opera contingat. Et hæc omnia docet Rebell. *de oblig. iust. part. 2. lib. 3. q. 12. n. 7.* Et hanc opinionem probabilem putat Lessius *lib. 2. c. 9. dub. 21. num. 135.*

3. Non desinam hic obiter adnotare quòd etiam in casu nostro Fernandez in *exam. Theo. mor. p. 1. c. 14. §. 1. n. 7.* ex Perez docet duplo minorem esse imponendam restitutionem illa, quæ imponitur ei, qui dedita opera occidit, quia duplo minor culpa.

RESOL. LXII.

An si quis occidat inuaforem rerum suarum, etiamsi recuperare eas iudicialiter possit, teneatur ad restitutionem? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 45.

§. 1. Affirmatiuè respondet Petrus Nauarra de *restit. lib. 2. c. 3. num. 413.* vbi sic ait. Ex quibus infero quòd si ablatum esset recuperabile per iudicem non liceret occidere, tunc enim cum reuera non sit res amittenda, iniuste occideret. Ita ille, & ante illum Bartolus in *l. furem, ff. de fideiuss.* & Syluest. *ver. excommunicatio 6. not. 4. cal. 9.* si ista enim intelligi, vide etiam Comitolum in *respons. lib. 4. q. 10. n. 17.* & Homobonum de *cal. reseru. part. 2. c. 3.*

2. Secunda sententia est Caietani affirmantis in *2. 2. q. 64. art. 7.* quòd etiam si res recuperari possint, potest aggressus

L aggressus

aggressus uti iure suo defendendi, & inuasorem occidere.

3. Tertia opinio distinguit. Vnde Fernandez in *exam. Theol. moral.* p. 1. c. 14. §. 1. n. 13. sic ait. Dico igitur cum facilis erit recuperatio per iudicem, illicitum est raptorem occidere. Ita Sor. §. 1. art. 8. cum plurimis Theologis & Iuristis, quos refert. Illicitum, inquam, contra charitatem, quæ iubet leue damnum pati pro euitando maiori, aut saltem maximo proximi; sed leue damnum est, breui tempore carere rebus suis, maximum verò malum vitæ orbitas; ergo ex charitate tenetur quis gergere breui spatio suis rebus, ut deuitet alterius occisionem. Illicitum etiam est contra iustitiam, quia nemini ex officio licet inferre grauissimum damnum proximo pro euitando leui suo, alioqui pro teruntio liceret raptorem occidere.

4. Dico secundò. Cùm difficilissima speraretur ablatarum rerum recuperatio per iudicem, tunc si aliter quam occidendo non posset quis sua comparare, liceret occidere furem. Ita Fernandez & Malderus in 2. 2. *tract.* 3. c. 1. *dub.* 13. §. *dico quinto.*

5. Omnes istæ tres sententiæ sunt probabiles, sed ego secundæ Caietani magis adhaereo, quam etiam tenet Lessius lib. 2. c. 9. *dub.* 11. *num.* 71. & Rebellius p. 2. lib. 3. q. 12. *num.* 10. vbi docet non peccare contra iustitiam, ac proinde non teneri ad restitutionem, si quis occiderit inuasorem rerum suarum, etiamsi eas iudicialiter, si illum non occideret, postea posset recuperare. Et ratio est, quia inuasor nullum ius iustitiæ habet, ut domino inuito res suas accipiat, sed iniuste eas inuadit. Ergo iuste eas defendere quis posset etiam cum detrimento ipsius inuasoris.

RESOL. LXIII.

An, si inuasus, etiam Nobilis, possit fugere & occidat aggressorem, teneatur ad restitutionem? Ex part. 5. tr. 4. Res. 48.

§. 1. **A**firmatiuè respondet Rebellius p. 1. lib. 3. q. 12. n. 6. vbi sic ait: Teneretur nihilominus fugere laicus etiam nobilis, si aggressori præbuisset vehementem occasionem aggressoris per magnam iniuriam. Ita ille, cum aliis.

2. Verùm mihi contraria sententia magis placet, quam tueretur Lessius lib. 2. cap. 9. *dub.* 21. n. 136. Molina de iust. tom. 4. *tract.* 3. *disp.* 8. & Becanus in 2. 2. *D. Thom.* q. 62. de *restit.* q. 9. *concl.* 3. vbi sic ait. Qui inuasus ab altero potest fugere, vel aliter declinare, etsi id non faciat, se debita moderatione se, vel sua defendens occidat inuasorem, non tenetur ad restitutionem. Ratio est, quia non peccauit contra iustitiam, sed contra charitatem, non enim ex iustitia tenebatur fugere, vel à via declinare. Confirmatur, quia nemo ex sua malitia, qua vult alterum inuadere, acquirit ius in illum; quo illum obliget ad fugam, ita ut nisi fugiat, vel patiatur se interfici, censeatur ipsi facere iniuriam, sed solum tenetur fugere ex charitate, si sine honoris dispendio possit. Ita Becanus.

3. Nec valet dicere cum Rebellio, quòd præbuit vehementem occasionem aggressori per contumelias, vel alios modos grauer iniuriosos: nam respondeo cum Fausto in *specul. Confess. disput.* 25. q. 10. *numer.* 2. & aliis, quòd licet inuasor habuerit occasionem aggradiendi, iniustitiam tamen, & peccatum committit in aggressione, & licet inuasus peccauerit in occasione, quam dedit inuasori, nihilominus postea iuste defendit se ab eo: ergo si eum occidat, non facit ei iniuriam, ac proinde non peccat contra iustitiam, & ideo ad nullam restitutionem tenetur, sed se habet illud homicidium tanquam per accidens, & mediante alte-

rius malitia proueniens occasione iniuriæ illata. Sed hæc doctrina militet in Clericis, dicemus in sequenti resolutione.

RESOL. LXIV.

An Religiosus, vel Clericus nolens fugere, si occidat inuasorem, peccet contra iustitiam, ita ut teneatur restituere?

Et an ut supradicti auertant graues ictus baculi, vel pugni inferendos, vel ob leuem alapam vitandam, possint inuasum occidere inuasorem, & non teneantur restituere, etiam si possint, siue fuga sit dedecori, siue non, teneantur ad restitutionem? Ex part. 5. tr. 4. Res. 49.

§. 1. **P**eccare contra iustitiam, & teneri ad restitutionem, docet Petrus Nauarra de *restit.* lib. 2. c. 22. *num.* 389. In Clericis enim locum non habet defensio honoris, cùm enim humilitatem, modestiam, ac mansuetudinem profiteantur, nullum ei dedecus accersit ex aliorum contumeliis, aut ex eo quòd fugiant, sed potius gloria & bonum nomen, neque pati habentur, sed magis potius; quòd, ut dictum est, non accidit in viro nobili seculari: ergo, &c. Et ita hanc sententiam docet etiam Rodriguez in *sum. tom.* 1. c. 220. n. 13. vbi sic ait. [Nos est licito a los Clerigos herir o matar a los que los acometen por defender su honra, antes o despues que han recibido la injuria, assi lo tienen los autores alegados, afirmando que no solamente pecan contra la religion de su estado, mas aun contra la justicia, y assi estan obligados a restitution como verdaderos homicidas, por que en ellos no ay, ni milita la razon de la defension de la honra pues huyendo no la pierden, antes la ganan, ya que profesan humildad conforme su estado.] Sic ille.

2. Verùm non desinat hic adnotare Lessius lib. 2. c. 9. *dub.* 22. *num.* 86. docere supradictos in tali causa peccare quidem contra charitatem, non autem contra iustitiam, atque ideo ad restitutionem non teneri, maxime si vita, vel fortunæ inuadantur; non enim ex iustitia tenetur fugere, & hæc bona talia sunt, vt possint ea defendere. Idem dicendum si graues ictus baculi, vel pugni inferendi, quia vt hos auertat, potest se tueri. Ita Iul. Clar. de *homicidio*, n. 32. vbi generatim docet, inuasum non teneri fugere, etiam si possit, siue fuga sit dedecori, siue non, dicitque esse communem opinionem inter Iurisperitorum, quòd intellige non ita teneri vt peccet contra iustitiam, si se defendat: videtur tamen peccare contra iustitiam si ob legem alapam vitandam occidat, quiares, quam defendit, magni momenti non censeatur, ac proinde non videtur ei esse ius, causa illius retinenda tantum malum irrogandi. Ita Lessius *loc. cit.* & post illum Tannerus *tom.* 3. *disp.* 4. q. 8. *dub.* 4. *numer.* 78. Hurtado & Mendoza in 2. 2. *vol.* 1. *disp.* 17. *sect.* 16. §. 135. & *sect.* 21. §. 162. Becanus de *iust.* in 2. 2. *D. Thom.* q. 9. de *restit.* *concl.* 3. vbi docet, quòd in nostro casu Ecclesiasticus lege iustitiæ non tenetur magis, quam secularis.

RESOL. LXV.

An si vir infima conditionis, vel vir Ecclesiasticus, nolit arripere fugam, sed resistat & occidat inuasorem, non solum peccet, sed teneatur ad restitutionem?

Et verum prædicti Clerici, & Religiosi, aut etiam infima conditionis homines, qui alapa percussus, et fuisse, aut quocumque alio modo inuasus non sibi consulant fugere ante acceptam alapam, & iniuriam, sed de recuperatione, & occidant inuasorem, peccentne mortaliter contra iustitiam vel solum contra charitatem? Ex p. 8. tr. 7. & Milic. Res. 49. §. 1. Nouilli

Nouissimè affirmatiuam sententiam tenet Eminentissimus Cardin. de Lugo de iust. & in tom. 1. disp. 10. sect. 8. n. 170. & disp. 11. sect. 2. n. 55. vbi sic ait. Dubitatur an qui fuga potuit commode absque nota, vel infamia aggressorem fugere, & noluit, sed ipsum occidit, teneatur ad compensanda eiusmodi damna. Aliqui enim dicunt, occisionem illam esse quidem illicitam, & peccatum graue, non tamen contra iustitiam, sed contra charitatem, cum potuerit absque graui incommodo totum illud damnum proximi curare. Lessius cap. 9. dub. 21. n. 136. & dubit. etiam 15. num. 107. & Molina disp. 81. numer. 2. Caterum supra disp. 10. sect. 8. num. 170. cum communi sententia diximus, illud non solum esse peccatum contra charitatem, sed etiam contra iustitiam, quia vnusquisque habet ius, ne occidatur ab alio auctoritate priuata, nisi ob necessitatem defensionis, cui iuri ille non renouauit, licet passione turbatus voluerit se ei periculo exponere: cum ergo tunc non sit necessaria occisio, ad propriam defensionem, necesse est, quod retineat malitiam integram homicidij iniusti.

2. Adesto tamen, posse fortasse vtramque sententiam conciliari. Nam si prouidens Petrum te querere, vt te occidat, tu nolis ea die domi manere, cum commode possis, vel domum tuam redire, vt eius occursum fugias, peccas quidem contra charitatem, postea verò, si eo adueniente, & te occidere volente, iam non possis id impedire, nisi eum occidendo, tunc non peccas contra iustitiam, quia iam tunc necessaria defensio id exigit, sed nec antea peccasti contra iustitiam, quia non mansisti ibi eo animo, nec causam aliquam iniustam dedisti, sed solum non impedisti occasionem illius necessitatis, ad quod non tenebaris ex iustitia, sed ex charitate; & in hoc fortasse sensu & casu loquuntur Molina & Lessius. Quando verò ipso Petro te aggrediente, tu pores fuga te defendere, & non vis fugere, sed eum occidere, peccas contra iustitiam, quia tunc occisio non est necessaria, cum adhuc tunc possis aliter te defendere, quam occidendo, & in hoc casu videntur loqui auctores nostrae sententiae. Ita Cardinalis de Lugo.

3. Sed dicendum est esse satis probabilem tam Ecclesiasticum, quam secularem, quem fugere oportebat, si id non faciat, sed resistat, & sui defendendi causa miltet, vel occidat, non obligari ad compensationem, neque in externo, neque in interno foro, quia non proprie infert iniuriam aggressori, quia se vltro in tale periculum coniecit, & quantum in ipso est, potestatem fecit inualo se defendendi; quamuis probabilius sit teneri restituere, & peccare contra iustitiam. Et ita negatiuam sententiam tanquam probabilem admittit P. Dicastillus de iust. lib. 2. tract. 1. disputat. 10. dub. 5. numer. 68. & dub. 7. numer. 8. vbi sic asserit. Videndum restat, vtrum prædicti Clerici, Religiosi, aut etiam infimæ conditionis homines, qui alapa percussi, vel fiste, aut quocumque alio modo inualo, non sibi consulant fuga, cum possint fugere ante acceptam iniuriam, sed repercutiunt, & occidunt inualorem, peccent mortaliter contra iustitiam, vel solum contra charitatem. Dissentiunt auctores. Less. e. illo 9. dub. 12. numer. 86. Iulius Clarus supra, & alij putant solum peccare contra charitatem, quando percussio est grauis: contra iustitiam verò, quando est leuis, & pro illa vitanda occidunt. Probabilius tamen est, quod docet Petrus Navarra sup. numer. 189. referens Sotum, & Couartium, consentitque Syluest. verb. excommunicatio, & alij recentiores asserentes prædictos peccare contra iustitiam, quando fugere possunt sine graui incommodo; quia tunc solum licita est occisio, quando necessaria est ad vitam tuendam, vel graue malum arcendum. Sed in nostro casu Clericis, & Religiosis non est graue malum fugere, aut patienter

sustinere id quod viso seculari esset ignominiosum; ergo pro non graui malo comparatione sui inferentes mortem, aut grauem mutilationem proximo, contra iustitiam peccant. Nihilominus probabile est non peccare contra iustitiam, neque teneri ad restitutionem damnorum. Ita Dicastillus; cui etiam adde Agidum Trullenchi in Decalog. 10. 2. lib. 5. c. 4. dub. 1. n. 7. qui etiam probabilem hanc sententiam esse docet, quibus ego adhæreo.

RESOL. LXVI.

An inter Nobiles ex homicidio oriatur obligatio restitutionis? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 61.

Respondeo negatiuè, ex his, quæ docet Sanchez in opusc. 10. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 11. n. 6. et Mercado & Salonio, qui ait. Nobiles & diuites ex communi vsu videntur renouisse, & pepercisse huic iuri, ideo tacite censetur remittere. Hinc Corduba lib. 1. q. 3. art. 3. Sotus lib. 4. de iust. q. 6. art. 3. ad 3. & Ledesma in 2. part. 4. q. 18. art. 2. dub. 2. dicunt, quod inter Illustres hæc restitutio non petitur, nam damna facile condonant, solamque iniuriam memoria tenent, & ita hanc sententiam tenet Homobonus de casibus reseru. part. 2. cas. 3. fol. mibi 503. vide etiam Aagonium in 2. 2. q. 62. art. 2. ad 1. & alios.

RESOL. LXVII.

An ex occisione facta in duello oriatur obligatio restitutionis? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 50.

Affirmatiuam sententiam docet Peregrinus tract. de duello. q. 39. num. 4. Megalius in p. 2. lib. 3. c. 1. q. 1. n. 13. Turrian. in 2. 2. D. Thom. 10. 2. disp. 28. dub. 4. n. 12. Bonauentura Colonensis in tract. de duello, cap. 12. vbi sic ait. Qui in duello lædit alterum, vel occidit, tenetur in foro conscientie resarcire læso, vel filiis & hæredibus occisi, quamcumque iacturam, quam illi ratione læsionis & occisionis perpeffi sunt: nam qui pugnat in duello, dat operam rei illicitæ, cum duellum sit prohibitum: ergo si ex duello sequitur læsio, vel mors, qui lædit, tenetur resarcire quæcumque iacturas: nam danti operam rei illicitæ, quæ prohibita est ex præcepto iustitiæ, imputantur omnia quæ sequuntur, etiam præter voluntatem suam. Ita ille, & ante illum docuit Molina de iust. 10. 4. tr. 3. disp. 8. num. 2. asserens, prouocatum ad duellum, si illud acceptet vt suum mundanum tueatur honorem, & inimicum occidat, teneri ad restitutionem. Et hanc sententiam probabilem putat Homobon. de cas. res. p. 2. cas. 3.

2. Sed hæc opinio ita absolute prolata non placet, dico igitur quod si quem ad duellum prouocasti, & sic prouocatum occidisti, non eris à restitutione excusandus, quia inuoluntarius ad certamen descendisse censetur, ne apud mundanos vilis haberetur: si verò prouocantem prouocatus occidat, vel perentiat, quamuis lethaliter peccet, ad restitutionem non tenebitur, quia prouocando alterum inuitauit ad sui occisionem, si forte alter superior esset, scienti verò & volenti non fit iniuria. Quod si ambo æque vos ad duellum prouocastis, neuter alteri ad restitutionem teneatur, quia pactum implicitum intercedit tunc, vt nihil occiso occisat inde debeat. Et hæc omnia docet Rebellius de oblig. iust. p. 1. lib. 3. q. 12. n. 8. & 9. Villalobos in sum. tom. 2. tr. 12. diff. 24. n. 1. Syluius in 2. 1. D. Th. 7. 62. art. 2. queritur. 3. concl. 5. Laymann lib. 1. sect. 1. tr. 3. cap. 6. n. 5. & nouissimè Celestinus in comp. Theol. moral. tr. 10. c. 3. n. 3. vbi tenet

Sup. contēto in hoc §. infra in ref. 79. §. vlt.

non adesse ullam restitutionis obligationem, quando occisus prouocauit ad duellum, vid. etiam Becanum de iust. & iure, q. 9. de restit. concl. 1. & Azorium p. 3. lib. 5. cap. 3. q. 7. Filiucium 10. 2. tract. 32. c. 8. n. 2. 12. Lessium lib. 2. c. 9. dub. 2. 1. num. 133. Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 1. c. 4. dub. 10. Fernandez in exam. p. 1. c. 14. §. 1. n. 11. Bannez de iust. q. 62. art. 2. dub. 1. Strouersdorff. de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 67. disp. vnic. mem. 2. concl. 3. Tannerum tom. 3. disp. 4. q. 6. dub. 4. n. 101. Salon. in 2. 2. D. Th. q. 62. art. 2. contr. 11. Vnde non est audiendus Peregrinus & alij pro affirmatiua sententia adducti.

RESOL. LXVIII.

An si adulter occidat cum moderamine inculpatae meles maritum inuasorem, teneatur ad aliquam restitutionem? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 47.

Sup. hoc supra lege doctrinam ref. 21. & pro irregularitate in hoc casu in 10. 5. tr. 5. Ref. 124. & hic infra lege doctrinam Ref. 87.

§. 1. **N**egatiue respondet Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 1. num. 8. 7. quia habuit ius se defendendi, & occisus non habuit ius eum inuadendi.
2. Rebellius vero de obligatione iust. p. 2. lib. 3. q. 11. n. 6. affirmatiua sententiam tenet, quia licet adulter non peccauerit peccato homicidij, quia tamen causam efficacem per iniuriam dedit aggressorij, ex qua subsecutum fuit occisus damnum, tenetur illud compensare non in quantum ex homicidio, sed quatenus ex iniusta prouocatione profectum fuit.

3. Sed Henricus Strouersdorff de iust. & iure in 2. 2. D. Thom. q. 68. disp. vnic. num. 2. concl. 6. conatur has duas pugnantis sententias concordare, sic enim ait. Videntur, meo iudicio, hae duae sententiae facile posse conciliari, si quis dicat adulterum illum, quem suppono priuata auctoritate ab altero inuadi, debere prius alias vias quaerere cauendi damnum, v.g. fugiendo, vt dicit Rebellius, vel petendo veniam, vel offerendo satisfactionem, quae nisi faciat obligari illum ad restitutionem, etiam forte tanquam homicidam, eo quod in hoc casu latam culpam committat, & excedat modum iustae defensionis, praesertim cum ipse tam grauem causam inuasori dederit. Si vero his omnibus frustra tentatis adhuc alter persistat, & insit priuata auctoritate, potest inuasus moderatè se defendendo alterum occidere, nec tenebitur ad restitutionem, eo quod vsus sit iure suo, & ab altero contra ius sit inuasus, & tunc ista occisio se habebit tanquam per accidens, & mediante alterius malitia proueniens, occasione operis iniuriosi, proinde ac si quis seipsum occideret praeter impatientiam, eo quod ego eius domum succenderim, non ero homicida, ista enim succensio est contra charitatem tantum, non vero contra iustitiam respectu occisionis per accidens ex ea prouenientis. Ita Strouersdorff ubi supra.

4. Verum mihi absolute sententia Lessij magis placet, quia talis occisio non est culpabilis in defensione, vt suppono, neque est culpabilis in causa, adulterium enim est causa remota, & occasio dumtaxat, nec est via ad occisionem mariti, sed potius adulteri, nam rarius mors mariti ex adulterio sequitur, sed potius mors adulteri, ergo, &c. Et ita hanc sententiam docet etiam Megalium in part. 2. lib. 3. c. 1. quae. 1. n. 10.

RESOL. LXIX.

An quando quis aduertit ex suo homicidio sequitur unum damnum tertij, si re vera sequatur, teneatur ad restitutionem? 30. g. occidit quis Ioannem, imponitur homicidium Petro, qui cum Ioanne inimicium habebat, capitur Petrus, & ad mortem damnatur, & c. quaeritur, an in tali casu vnus homicida teneatur restituere hereditatem Petri damna inde sequuta?

Et quid si in supradicto casu non aduertit?
Et alij casus inferuntur in corpore huius Resolutionis, et quibus multa difficultates solui possunt. Ex part. 5. tr. 4. Ref. 51.

§. 1. **O**ccidit quis, v.g. Ioannem, imponitur homicidium Petro, qui cum Ioanne inimicium habebat, capitur Petrus, & ad mortem damnatur, &c. quaeritur, an in tali casu vnus homicida teneatur ad restitutionem hereditatis Petri? Respondeo quod si nec ea intentione talis occidit Ioannem vt Petro inde damnum eueniret, nec aduertit euenturum, non teneatur causa mortis, & ideo non tenetur ad restitutionem, sed difficultas est, si aduertit damnum secutum Petro. Probabilius videtur etiam contra Azorium p. 3. lib. 1. c. 3. q. 10. si talis homicida putet inde damnum Petro obuenturum, nam peccare peccato iniuriae in tertium, ac proinde non teneri ad restitutionem, quia quando ex aliqua actione sequitur damnum tertio, non ex natura actionis, vel vt plurimum, sed ex malitia, vel ignorantia aliorum, quae se immiscet, non tenetur illa actio iniuriis tertio, & quando damnum sequitur ex opere, non natura operis, sed per accidens, vt est in casu de quo loquimur, non tenetur quis ex iniuria cauere, ne sequatur, sed solum ex charitate, ergo non tenetur ad restitutionem. Hinc infertur vendentem catapultam alicui, qua male vsurum putat, si cum illa aliquem postea is occidat, non tenetur ad restitutionem, quamuis peccet contra charitatem. Et haec omnia docet Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 16. n. 110. 111. & 112. & Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 1. c. 4. dub. 5. n. 9.

2. Sed quid, v. g. si intendas vendendo illam catapultam vt ille inimicum tuum ea occidat? Laymann lib. 3. sect. 5. tr. 3. p. 3. c. 6. n. 3. Sotus de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. ad 4. argum. & Corduba lib. 1. quae. 31. art. 3. in tali casu affirmant tunc adesse obligationem restitutionis, cum actus humani ex intentione speciem accipiam. Sed Less. ubi supra, negat, ad illum, & non pigebit. Et ratio est, quia intentio non facit vt opus sit iniustum, & obliget ad restitutionem, nisi alius ex natura sua & circumstantiis tale sit. Vnde ex his multa difficultates solui possunt, videlicet quando peccetur contra iustitiam, an tantum contra charitatem.

3. Notandum est hinc, quod etiam si aliqua actio iustis sit, vt ex ea plerumque damnum tertio sequi solet, si in ea actione iure tuo utaris, non teneri ad restitutionem, quia qui vitur iure suo, nemini facit iniuriam, quamuis possit peccare contra charitatem, si parum ipsius interit eo vt, vt si venas aquarum per tuum praedium currentes, a quibus aqua in puteum vicini infundebat, praetextu alicuius operis interceptas, aut si elocarem in praedium alienum aperias, & sic in similibus. Ita Lessius loc. cit. n. 114.

RESOL. LXX.

An occisus, si habet filios, & omnia interfectori remittit, teneatur adhuc restituere? Ex p. 5. tr. 4. Ref. 8.

§. 1. **P**artem affirmatiua docet Tannerus tom. 1. disp. 4. q. 6. dub. 4. n. 116. in quo n. 121. & Faber de restit. in 4. disp. 15. q. 3. disp. 5. tr. 2. n. 2. Sed alij negatiua sententiam tenent, vt Lessius lib. 2. c. 9. dub. 2. 6. n. 159. Becanum de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 74. de rest. concl. 4. Sotus de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. ad 5. Bannez in 2. 2. D. Th. q. 62. art. 2. dub. 6. & alij. Ratio est, quia filius non fit iniuria per homicidam in bonis fortunae, nisi quatenus laeduntur in parente contra ipsius voluntatem, ergo quando patens condonat omne damnum, nullum ius ei remanet. Sicut enim per eum ius acquiritur, ita ius ei remanet. Sicut enim per eum ius acquiritur, ita ius ei remanet. Nihilominus non recte faciet Lessius

si filiis valde egentibus condonet occisori omnem restitutionem: valebit tamen in conscientia, nisi fortasse lege positiva non permitatur ei, nisi alicuius certe portionis bonorum dispositio, v.g. tertie, quartae, vel quintae, tunc enim non valet remissio, nisi iuxta hanc moderationem, vt quidam volunt. Alij tamen non addunt hanc limitationem, quia tale debitum cum ab honestissimis viris plerumque condonari soleat, non videtur ceteri inter bona creditoris, de quibus loquuntur leges, portionem legitimam praescribentes: nemo enim cogitur huiusmodi actiones ex delicto, vel iniuria nascentes in censu suo numerare.

RESOL. LXXI.

An interficiens aliquem non habentem filios, aut alios cognatos intra tertium gradum, teneatur ad aliquam restitutionem?

An in tali casu debeat aliquid in foro conscientiae restituere fratribus occisis, quidquid sit in foro iudiciali: Ex part. 5. tr. 6. & Misc. 2. Res. 22.

DE hoc casu in facti contingentia olim interrogatus fui, & negatiue respondi, quia interficiens hominem non habentem filios, aut fratres haeredes, sed alios, non ita coniunctos, non tenetur aliquid restituere ratione dicti homicidij; quia in conscientia circa extraneos haeredes nullum damnus considerari potest, vigore cuius teneatur homicida ad aliquam restitutionem, cum defunctus si adhuc viuus esset, non teneretur eis alimenta praestare. Et ita hanc sententiam tenet Mercatus 11. de restitu. cap. 6. & Ioan. Valer. in differentiis vtriusque fori, ver. Restitutio, differ. 8. qui plus addit cum Soto lib. 4. de iust. q. 6. art. 1. ad 3. nempe, nec fratribus in tali casu deberi aliquid in foro conscientiae, quidquid sit in foro iudiciali.

RESOL. LXXII.

Quibus haeredibus titulo alimentorum teneatur homicida restituere?

Et an tam fratres, quam alij haeredes extranei succedant in iuribus debitorum realium, quae defunctus habebat ante mortem; unde expensae, quae fuissent factae in curatione, v.g. vulneris, restituenda sunt haeredibus quibuscumque, quia ad illas habebat ius defunctus ante mortem: Ex part. 5. tr. 4. Res. 59.

RESPONDEO quod occisor solium videtur obligari parentibus occisi, filiis, & vxori. Vnde contra Mercatum de contr. lib. 6. cap. 5, inferitur, quod non teneatur restituere fratri, quia nec est haeres necessarius, nec censetur vna persona cum eo, vt censent supradicti. Ita Caestlin, in compend. Theol. moral. tr. 10. c. 3. num. 2. Becanus de iust. & iure in 2. 2. D. Thom. q. 14. de restitu. conclus. 3. & alij. Imo Filliucius tom. 2. tr. 32. cap. 8. num. 107. & Lessius (quod est valde notandum) lib. 2. cap. 9. dub. 26. num. 157. aduertit probabile esse homicidam non teneri restituere vxori, si illa nullum notabile detrimentum accepit, vel si ex commode potest nubere; tunc enim non censetur in re sua laesus, ita vt damnus pecuniarum accepit. Vnde Tannerus tom. 3. disp. 4. q. 6. dub. 4. n. 122. etiam satis probabile putat, si occisus de pretio non conuenit, dum viveret, & parentes ac vxor non egerat alimentis, nec filij necessarii ad vitam, non teneri homicidam ante iudicis sententiam aliquid restituere. Ita

Tom. VII.

ille. Licet contrarium doceat Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 1. neg. 9. vbi statuit teneri homicidam restituere haeredibus, etiam si sint diuites, & aliunde victum habeant.

2. Aduertendum est autem hic tam fratrem, quam alios haeredes extraneos succedere in iuribus debitorum realium, quae defunctus habebat ante mortem, vnde expensae quae fuissent factae in curatione, v. g. vulneris, restituenda sunt haeredibus quibuscumque, quia ad illas habebat ius defunctus ante mortem. Ita DD. citati.

RESOL. LXXIII.

An homicida teneatur restituere damnus quod per accidens familiaribus, & amicis occisus eius morte sequentum sit: Ex part. 5. tr. 4. Res. 56.

Affirmatiue responderet Petrus Nauarra de restitu. lib. 4. cap. 1. n. 76. Azorius part. 3. lib. 5. cap. 3. quest. 11. Philippus Faber de restitu. in 4. sentent. dist. 15. quest. 3. di. p. 52. cap. 2. numer. 77. & Valquez opus. de restitu. cap. 2. §. 3. dub. 7. num. 24. vbi sic ait. In hac re mihi videtur, quod non tantum parentibus, filiis, vxori, est restitutio facienda damnorum, vt isti omnes fatentur, sed etiam amicis, & aliis consanguineis defuncti, quibus alias defunctus ex iustitia non tenebatur, si tamen probabile erat defunctum, si vixisset, alimenta daturum, vel alia bona opera facturum, hoc, inquam, verum est, quando huius magna erat probabilitas, vt pote quia defunctus iam firmiter decreuerat consanguineum, vel amicum domi alere, tunc enim istis est restituendum tantum, quanti aestimaretur spes illa probabilis, quam habebat. Ratio istius est, quia sicut ille, qui per vim, vel fraudem impedit aliquem a consecutione boni alicuius legati, v. g. quod probabiliter conseruaretur, auocans animum illius, qui conferre decreuerat beneficium, vel legatum, vel quid simile, tenetur ad restitutionem illius, quo spes illa aestimaretur arbitrio prudentis, quamuis ad illam non haberet ius ille, qui eam sperabat, solum quia vi, aut fraude impeditus fuit, quod late docuimus in materia de beneficiis; ita ille, qui occidit alium, qui amicis decreuerat aliquid conferre, vi impedit illud commodum, quod alij conseruarentur ex defuncto: ergo tenetur ad restitutionem illius. Haec ratio euidens est, & colligitur aperte ex doctrina illa de impediendo per vim collationem alicuius commodi; quae omnium consensu verissima est. Haec Valquez.

2. Verum ego contrariae sententiae tanquam probabiliori adhaereo, quam teneat Lessius lib. 2. c. 9. dub. 26. numer. 154. Sorus de iust. lib. 4. quest. 6. art. 3. circa tertium argumentum. Salon. in 2. 2. quest. 62. art. 2. controu. 7. Becanus de iust. & iure in 2. 2. D. Thom. q. 14. de restitu. concl. 2. Caestlin. in compend. Theol. moral. tract. 10. cap. 3. num. 2. Strouersdoff de iust. & iure in 2. 2. D. Thom. q. 68. disp. vnic. num. 4. concl. 1. Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 83. num. 6. vbi sic ait. De aliis autem quos interfecit ex sua liberalitate sustentabat, quibus uel eleemosynas, aut beneficia alia tribuebat, dicendum est non videri homicidam teneri eis ad restitutionem, esto cognati illius essent; quicquid Adrian. Scot. & alij in contrarium asseruerint. Ratio autem est, quoniam id illis non erat debitum, quasi ius ad illud haberent, neque mors interfecto fuit illata animo priuandi eiusmodi homines emolumento, quod ex occiso sperabant, verisimiliterque in futurum percepissent, sed accidit id inde praeter interfectoris intentionem sequi. Quia ergo quae eiusmodi homines ab interfecto percepturi erant, connexionem non habent cum vita illius in ratione debiti, vt habent, quae illi alij percepturi

Sup. hoc in Res. seq. §. 2. Notandum est.

L. 3. cepturi

An homicida teneatur restituere damnum creditoribus occisi? Ex part. 5. tr. 4. Rel. 57.

§. 1. **A**ffirmatiuam sententiam docet Laymann *de iust. tom. 4. tr. 3. disputat. 8. numer. 8.* vbi sic ait. Minus dubium est de creditoribus iniuste interfecti si aliquando eueniat vt propter eam iniustam mortem illi aliquid non recuperet eorum, quæ interfectus ipse debebat, quod tamen recepturi fuissent, si ille interfectus non fuisset. Etenim hoc debuit teneatur vxori ac filiis eius, quem iniuste interfecit, emolumentum verum exita interfecto, quo ipsos priuauit, longè cum maiori ratione teneatur restituere hoc aliud. Nec refert si quæ dicat, damnum hoc creditorum non fuisse intentum ab homicida, sed per accidens, præterque ipsius intentionem esse sequutum. Nam similiter damnum vxoris ac filiorum fuit sequutum per accidens, & præter intentionem homicidæ, & nihilominus teneatur illud restituere, quia connexum erat cum morte iniusta interfecti, & contrarium eius damni magis erat debitum ab interfecto, quàm damnum vxoris ac filiorum. Item sicut damnum vxoris ac filiorum censetur voluntarium comparatione interfectoris, vt teneatur illud restituere, nihil impediens, quod non attenditur, an interfectus vxorem ac filios haberet, & quod id ignorauerit, quoniam ex ipso, quod cum peccato vult mortem interfecti, censetur imputari velle esse eum, vt illa restituere teneatur, quæcumque damna sua sunt sequi ex tali morte, si ex illa re ipsa sequantur, idem omnino cernitur comparatione damni creditorum interfecti. Ita Molina, satis quidem probabiliter.

Sed ego negatiuam sententiam probabilem puto, quam tenet Salon. in 2. 2. D. Thom. q. 62. art. 1. c. 1. & Sotus de iust. lib. 4. q. 6. a. 3. ad 4. Becanus de iust. & iure in 22. D. Thom. q. 14. de restit. conel. 1. Cælestinus in compend. Theolog. moral. tract. 10. c. 3. num. 2. Filiucius tom. 2. tract. 3. cap. 8. num. 209. & Lessius lib. 2. c. 9. dub. 26. n. 151.

2. Probatur primò: nam planè per accidens obtinet damnum creditoribus, non enim illa actio occisionis ex natura sua, vel vt plurimum est illis damno, ergo non est iniuria in illos.

3. Secundo, quia creditor non habet ius in debitore, nisi quantum extendunt se bona, quæ actu habet, vel quæ verisimiliter erat habiturus: ergo cum homicidam restituit hæredibus, in quos obligatio defuncti transfertur, ea, quæ ipse putabatur lucraturus, non facit iniuriam creditoribus, possunt enim ab hæredibus solutionem petere.

4. Tertio creditor non est ita coniunctus debitori, vt damnum quod huic fit, debeat censi fieri creditori, non solum per accidens, seu ciuili modo ei coheret, qua ratione innumeris possunt cum ipso coniungi. Absurdum autem videtur omnes eos, qui cum ipso contra hunc, habere ius iustitiæ in ipsius inimicum, ne ipsum occidat. Confirmatur, quia qui cum aliquo confum occidat, debent videre an ille habeat sufficientia bona, vel certè curare, vt det sufficientem cautionem, quod si non fecerint, sibi imputent, non enim teneatur inimicus ex iustitiâ tam procul respicere.

5. Quarto, non videtur hæc obligatio vlti recepta, imò communi hominum iudicio, non censetur homicida

cepturi erant, neque mors ex intentione aduenit contrahendi iniuri, quod eiusmodi homines habent ad accipiendam quod sibi quibus ex liberalitate conferre voluerit, quasi homicida intenderit id impedire, sed per accidens est secutum, non secus ac si mors alia ex causa eidem eueniret; consequens perfectò est, vt homicida restituere non teneatur emolumenta, quæ eo modo morte iniusta per accidens impediuit. Possumus verò id confirmare, quoniam nullus dicit, homicidam restituere teneri amicis interfecti, quæ sperabant ab illo ex liberalitate accipere, eo quod soleret eos inuitare, aut dona ad illos mittere, vel illis concedere quod ab eo petebant, neque item dicit, teneri restituere famulos, quæ vltra stipendium emeritum, sperabant ab illo in posterum accipere, vel commoditatem, quam in illius domo erant habituri: neque id affirmant Scotus, Adrian. & alij, quos impugnamus, sed solum loquuntur de cognatis, qui sustentationem ab interfecto accipiebant; cum ergo interfectus ex mera liberalitate sustentaret eos suos cognatos, qui non sunt de illorum numero, quos commemorauimus, non secus atque ex liberalitate sustentabat suos amicos ac famulos, neque eiusmodi cognati habeant plus iuris ad emolumenta quæ ex interfecto erant in futurum percepturi, quàm amici, aut famuli consequens perfectò est, vt iniustus interfector non plus teneatur ea de causa cognatis illis restituere, quàm teneatur amicis, aut famulis interfecti. Hucvique Molina.

RESOL. LXXIV.

An homicida teneatur restituere damnum illatum creditoribus pro morte occisi?

Et an homicida teneatur ad aliquam restitutionem familiaribus, & clientibus, si damnum aliquod ex morte occisi illis prouenerit?

Et an si maritus aliquem deprehensum in adulterio occidit, in conscientia teneatur restituere damna ex morte occisi sequentia. Ex part. 3. tract. 6. & Misc. 2. Rel. 54.

Sup. hoc in Rel. seq.

§. 1. **A**ffirmatiuam sententiam docet Molina *de iust. tract. 3. disp. 8. 3. n. 8.* Et ratio est, quia occisus maiori obligatione iustitiæ tenebatur erga creditores, quàm erga parentes, vxorem, & filios; & ideo his alimenta, & hæreditas non præstatur, nisi solutis creditoribus. Ergo si homicida, vt omnes fatentur, teneatur damnum resarcire, quod vxori, liberis, parentibus occasione homicidij accidit; multò magis creditoribus, si ob tale homicidium debito suo priuati fuerant, dicendum est ad restitutionem teneri.

Sed his non obstantibus ego contrariam sententiam tenco cum Salonio in 2. 2. quæst. 6. art. 2. conel. 8. Lessio lib. 2. cap. 9. dub. 16. & aliis, penes quos rationes huius sententiæ videbis.

Sup. hoc in Rel. præterita.

2. Notandum est tamen, hic obiter primò, homicidam neque teneri ad villam restitutionem familiaribus, vel clientibus, si damnum aliquod ex morte occisi illis prouenientiam occisus supradictis ad nihil tenebatur ex iustitiâ, sed ex liberalitate operabatur. Et ita tenent Sotus lib. 4. quæst. 6. art. 3. circa 3. argum. Molina *de iust. tr. 3. disp. 8. n. 6.* Lopez in *tr. iust. part. 1. cap. 72.* Lessius & Salonius *vbi supra*; quidquid in contrarium asserant Vasquez *opusc. de rest. c. 2. §. 3. dub. 7.* & Petrus Navarra *de restit. lib. 4. c. 1. n. 76.*

Sup. hoc latè in 105. tr. 4. Rel. 115. §. Sed hæc opinio, &c.

3. Notandum secundò, quòd si maritus aliquem deprehensum in adulterio occidit, in conscientia non teneatur restituere damna ex morte occisi sequentia, donec ad iudicem causa delata cognoscatur, vtrum in peccatum delicti, atque iniuriæ compensationem restitutio ipsi remittenda sit, necne. Ita Molina *tr. 3. disp. 8. 1. n. 10.* & alij.

De Homicidio, &c. Resol. LXXVI. &c. 127

cida creditoribus obligatus, nisi forte ea intentione occiderit, ut eis obesset: unde in casu contingenti non imponerem homicidæ onus restitutionis.

RESOL. LXXVI.

An si mancipium aliquem occidat, absque Domini culpa, adhuc Dominus teneatur ad aliquam restitutionem ante iudicis sententiam?

Et notatur Dominum posse abscondere animal, aut seruum, ne capiatur ante sententiam. Ex part. 5. tr. 4. Ref. 52.

§. 1. Videtur affirmatiuè respondendum, ex l. si seruus ff. de noxiis action. & ex c. si culpa, de iniuriis & damno dato. Verum ego puto cum Petro Nauarra lib. 2. c. 1. n. 38. & Lessio lib. 2. c. 9. dub. 17. n. 119. istas leges neque iure positio ante sententiam iudicis obligat in conscientia, quia videntur solum pertinere ad forum externum, neque aliter vlt recepta sunt: quæ omnia à fortiori procedunt in animalibus, quæ si aliquod damnum fecerint absque domini culpa, non teneatur dominus ad damni restitutionem, nisi post iudicis sententiam, ut ipsemet Lessius docet n. 119. & Malderus in 2. 2. r. 3. cap. 2. dub. 5. vbi etiam notat dominum posse abscondere animal, aut seruum, ne capiatur ante sententiam.

RESOL. LXXVII.

Quid teneatur restituere homicida, vel mutilator? Et pro praxi huius difficultatis aliqui casus adducuntur, alij vero notantur in textu huius Resolutionis. Ex p. 5. tract. 4. Ref. 53.

§. 1. Erratum est teneri primò ad impensas in curatione morbi, siue vulneris. Secundò ad omnia damna ex nece sequuta. Tertio ad lucrum cessans. Sed primò hic est difficultas, an homicida teneatur restituere integrum lucrum? & affirmatiuè respondet gl. in c. 1. de iniuriis, ver. oper. u. & ibi Panormitanus n. 5. gloss. in lex hac ff. si quadrup. paup. Gratius in decis. lib. 2. c. 66. n. 2. Gomez lib. 3. variat. c. 6. n. 9. Ioannes Maior in 4. dist. 15. q. 9. dub. ultimo. Nauar. in Manuali, c. 15. n. 26. & alij.

2. Verum contraria sententia tenenda est. Dico igitur quòd homicida non tenetur integrum lucrum restituere, quia lucrum in spe, quod multis modis impediti potest, non valet tantum, quantum lucrum in re. Vnde in taxando hoc lucro attendendæ sunt circumstantiæ personæ, loci, temporis, &c. Si occisus erat iuuenis, & optimæ salutis, item si erat bonus artifex, & maxime labori incumbens. Ita D. Thom. in 2. 2. q. 62. art. 2. ad 1. Mercatus de contract. lib. 6. c. 6. Sotus de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. ad 1. Ledesma in 2. p. 4. q. 18. art. 2. dub. 2. & alij communiter. Existimo etiam probabilem cum Becano de iust. & iure in q. 62. 2. 2. D. Th. de restit. q. 8. concl. 1. Couarr. lib. 2. var. c. 10. n. 7. & Angelo ver. restitutio 1. §. homicida, hanc estimationem faciendam esse iuxta dispositionem iuris civilis, quæ habetur in l. computationi ff. ad legem fali idiam. Vt si quis sit annorum 30. vel infra, is putetur adhuc victurus 30. si sit 35. putetur victurus 25. si sit 40. adhuc 20. si sit 50. adhuc 10. semper diminuendo vique ad 60. Sed hanc opinionem aliqui non admittunt, quia ex illa sequeretur occidentem sexagenarium non teneri ad aliquam restitutionem, quod non videtur admittendum: nam fieri potest ut adhuc sit validus, & putetur diu victurus. Certum est autem in vtraque sententia quòd quando læsus remanet viuus cum membri abscissione, vel per-

petua debilitare, non oportet hanc computationem annorum vitæ facere, sed potest solum annuatim damni videri, quolibet anno certa summa pro illo lucro, quod habiturus erat. Quia verò valde difficile est ratione circumstantiarum dare vnicuique ex æmificationis, quod ei ex iustitia debetur, sanum est consilium, uti compositio cum his, quibus restitutio faciendæ est, qui mutuo debent sibi remittere, si quid minus, plùsve debeatur.

3. Secundò difficultas est, vtrum ex lucro deducenda sit æstimation molestiæ & laboris, quem in præstando officio, vel officio substitutus fuisset. Negatiuè respondet Lessius lib. 2. c. 9. dub. 19. n. 115. Sotus de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. ceterum argum. Nauarra de rest. lib. 4. c. 1. n. 68. Couarr. lib. 2. var. c. 10. n. 7. & Villalobos in sim. 10. 2. tr. 1. diff. 25. n. 4. vbi sic ait. [Quanto a la cuenta del lucro cessante no se ha de atender a todo lo que el oficial podría ganar, sino lo que de hecho gana, quitando las fiestas, y lo que auia de gastar con su persona. Y no se ha de quitar lo que valia su trabajo, que si esso se quitara a penas quedaria nada.] Ita ille. Et certè si æstimatio laboris detrahenda sit, vix aliquid supererit, nam sæpe lucrum non est maius, quam æstimatio laboris, ut patet in his artificibus, in quibus est parum ingeniosa industria. Deinde qui alium impediuit à labore diurno, tenetur integrè lucrum illius diei facere, nulla parte detracta ratione laboris non obiti, nam alter cupiebat laborem subire: ergo, &c. & hæc sententia est satis probabilis.

4. Sed contrariam docuit Io. Maior in 4. sent. dist. 15. q. 19. quam etiam admittit Rebellus p. 1. lib. 3. q. 3. n. 2. vbi sic ait. Lueri cessantis restitutio moderanda erit propter æstimationem laboris, quem in lucrando substitutus erat, nisi forte eius esset ingenij, ut non minus molestè ferret, otium, quam laborem. Ita ille. Verum quia res morales moraliter tractandæ sunt, ego existimo quòd huius ingenij pauci inueniuntur, maxime si ageretur de labore per totam vitam; ideo in praxi satis probabiliter existimo posse ad abittum prudentis viri aliquid detrahi à restitutione lucri cessantis ratione leuaminis à labore, & ita mecum sentiant docti recentiores, qui quid in contrarium Doctores communiter asserant.

5. Notandum est etiam hic obiter contra Sotum de iust. lib. 4. qua. 6. art. 1. ex modo occidendi iniurioso, nimirum infidose, proditoriè, crudeliter, atrociter, &c. non esse aliquid amplius restituendum. Ita Azorius part. 3. lib. 5. c. 3. q. 3.

6. Nota etiam quòd non tantum hæredes homicidæ tenentur soluere damna, sed etiam ipse fideus, si bona homicidæ fuerint publicata, sicuti tenetur ad alia debita. Ita Sanch. in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 22. à numer. 74. usque ad num. 84. Aragon in 2. 2. D. Th. q. 62. art. 2. ad 1. & alij, quod Iulius Clarus in praxi crim. lib. 5. homicidium, ver. tenetur, etiam notat male in praxi obseruari.

7. Et tandem nota contra Nauarrum c. 15. n. 22. homicidam non teneri soluere expensas moderatas factas in sepultura occisi. Item si quis iniuste præueniendo aliquem occiderit, qui naturali, vel aliàs iusta morte erat moriturus, non tenetur aliquid restituere, quia nullum damnum intulit occiso, quod iuste non erat passurus. Ita DD. citati.

RESOL. LXXVIII.

An pro ipsius vitæ, aut membri priuatione, deformatate cicatrice, &c. sit faciendæ aliqua restitutio? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 54.

§. 1. Affirmatiuam sententiam docet D. Thom. in 2. 2. q. 62. art. 2. ad 1. & iai Aragon, Salonijs, Syluius, est.

Sup. hoc in Ref. & 55. nor. praxiæ.

Sup hoc in Ref. seq. 5. Notandum Syluius, est.

Sylvius, Valentia, Scotus, Richardus, Gabriel, & Maior in 4. sent. dist. 15. Adrianus in 4. de restitu. vlt. Azorius tom. 3. lib. 3. c. 3. q. 4. Molina de iust. tom. 4. tr. 3. dist. 88. Rebellius part. 1. lib. 3. q. 13. n. 1. Fernádez in Exam. part. 1. c. 14. §. 1. n. 17. & alij: & ratio est: tum, quia, vt notauit D. Thom. cit. quancumque non potest reddi æquiualeus, reddi debet possibile, quia impossibilitas excusat à tanto, non à toto. Tum, quia absurdum videtur bouem, aut feruunt alterius occidentem teneri de damno vitæ, bouis autem de inimicis occidentem non ita. Tum, quia in omni sententia licet de tali damno transigere, atque ira ex pacto saltem aliquid pro ipso accipere. Tuta, quia in lege Moysis simile damnum erat compensandum Exod. 23. vbi pro anima iubetur dari pretium, pro oculo, aut dente seruo libertas. Discrepant tamen citati DD. in modo restitutionis. Adrianus ait reum, si in iudicio non puniatur, debere vitam exponere pro Republica in tali bello, quod tamen communiter ab alijs, & recte, reicitur, quia hæc restitutio per se læso nihil prodest. Sotus ait satisfaciendum esse petendo veniam vel à læso, vel ab heredibus (nisi cum his aliter transigatur) aut alia arbitraria satisfactione, determinatè autem ad suffragia spiritualia pro occiso offerenda non putat ex iustitia teneri lædentem, licet hæc commoda satisfactio esse queat. Salon. item totū hoc relinquat arbitrio prudentis Confessarij, vt reus satisfaciatur aut per suffragia & officia spiritualia ipsi defuncto, aut per veniæ petitionem, aut aliquam compensationem pecuniariam ipsi heredibus. Conueniunt tamen ferè omnes in eo, si reus in iudicio iusta pena talionis afficiatur pro naturali damno ad nihil aliud teneri.

2. Verum his non obstantibus ego puto absolutè contrariam sententiam tenendam esse, quam tenetur Petrus Navarra de restitu. lib. 4. c. 1. nu. 80. Nauarrus in Manuali cap. 15. n. 22. Gomez lib. 3. var. c. 6. Couarr. lib. 2. var. c. 10. Fillucius tom. 2. tract. 3. c. 8. nu. 200. Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 2. c. 4. dub. 1. c. 7. Gordonus in Theolog. moral. tom. 1. lib. 5. qu. 4. cap. 4. num. 16. Lessius de iust. lib. 2. cap. 9. dub. 23. num. 141. Laymann lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 3. cap. 6. num. 2. Valquez opusc. de restitu. cap. 2. §. 3. dub. 6. Becanus de iust. & iure in 2. 2. D. Thom. quest. 11. de restitu. concl. 1. & seqq. Dicendum est igitur pro vita, membro, cicatrice hominis liberi nihil necessariò restituendum esse in conscientia.

3. Probatur primò ex l. fin. de his qui effuderint, vel deiecerint, & ex l. ex hac lege, ff. si quadrup. paup. fecisse dicatur, nam in his legibus dicitur liberum corpus nullam recipere æstimationem, ac proinde damna corporis liberi non posse pretio compensari, quia sunt supra omne pretium.

4. Hinc probatur secundò, quia restitutio, quæ debetur, ex iustitia, reparat damnum illatum præcisè ad æqualitatem: ergo vbi damnum natura sua irreparabile est, non debetur restitutio lege iustitiæ. Vnde è contrario dicendum est, quòd pro vita serui, vel animalis debet fieri restitutio pecuniaria, quia illorum vita æstimatorio pretio quod ad æqualitatem rependi potest: ergo pro illa tantum soluendum est, quantum vallet. Cæteras rationes videbis apud Lessium vbi supra, & idè in tali casu Tannerus tom. 3. dist. 4. q. 6. dub. 4. n. 13. putat quòd non debet facile Confessarius penitentem ad restitutionem compellere.

5. Vnde ex his inferitur primò quòd si vir nobilis, aut alius occultus sit, qui nihil lucri faciebat, nihil restituendum erit.

6. Inferitur secundò nihil esse restituendum homini libero pro deformitate resultantè ex vulnere, nisi inde damnum temporale resultet; tunc enim non ratione vulneris & fecunditatis, sed ratione damni tenetur illud compensare, vt si deformitatem faciat in femina nubile, quæ ob id matrimonio copulari nequit, vel am-

pliori indiget dote. Similiter si deformitas facta esset in seruo, ob quam minus valeret.

7. Inferitur tertio quòd fustibus, vel alapa percussio aliquem non tenetur pro iniuria compensationem pecuniaria facere, sed tantum pro damnis temporalibus, si quæ inde sequantur.

RESOL. LXXIX.

Quis vulnerauit episcopum, quæserunt à me, ad quid tenetur vulnerans restituere?
Et in corpore huius Res. alij quatuor diuersi casus inferuntur. & notantur sæpe contingentes in practi. Ex p. 3. tr. 6. Res. 53.

§. 1. **R**espondi ad impensas Medico largitas, immo operatum, quibus ille caruit, quibus ex illo vulnere inutilis factus est, vt patet ex l. vlt. ff. de his qui deiecerint, vel effuderint. Sed difficultas tunc fuit, vt quid deducenda esset æstimatio molestiæ, ac laboris, quem in officio, aut officio subiturus erat: Et alij negatiuè responderunt, & probabiliter quidem; nam ita tenetur Lessius lib. 2. c. 9. dub. 19. Navarra de restitu. lib. 4. c. 1. n. 68. Couarr. var. resol. lib. 2. c. 10. num. 7. & Sotus de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. circa 3. argum. & alij.

2. Verum ego contrariam sententiam non minus probabilem esse existimauit, quam docet Rebellius part. 1. lib. 3. q. 13. Molina de iust. tract. 3. dist. 87. conclus. 1. Maior in 4. dist. 15. q. 19. Igitur in tali casu, si penitens veller æstimationem laboris deducere, Confessarius illum potest securè absoluerè, & à dicto onere restitutionis liberare.

3. Notandum est tamen hic obiter primò contra Sotum in 4. dist. 15. quest. 3. Adrianum in 4. de restitu. quest. vlt. Sotum de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. Syluestrum var. restitu. 3. quest. 2. Azorium tom. 3. lib. 5. cap. 9. q. 4. & Molinam tract. 3. dist. 84. pro cicatrice deformitate, membri, imò ipsius vitæ factura nullam pecuniariam compensationem secundum se faciendam esse, ante iudicis sententiam. Ita docent Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 23. & 25. Nauarrus c. 15. num. 22. Gomezius var. resol. lib. 3. cap. 6. n. 12. Navarra lib. 4. cap. 1. num. 80. & seqq. Valquez in opusc. de restitu. cap. 2. §. 3. dub. 6. & glossa in cap. 1. de iniurijs, & habetur clarè in l. vlt. & in l. 1. §. sed cum homo, ff. de his qui effuderint, vbi asseritur, quòd in homine libero nulla corporis æstimatio fieri potest.

4. Vnde hinc etiam obiter nota contra Sa. per. infamia n. 7. Molinam tract. 4. dist. 45. n. 3. Adrianum quòd in lib. 11. diffic. 6. Sotum de iust. sec. memb. 1. q. 2. concl. 1. & alios probabile esse, quòd si quis famam iniuste ablatam, non directè, nec indirectè restituere possit, non teneri ante iudicis sententiam pecunia illam compensare, vel satisfacere. Et ita tenent Lessius lib. 2. c. 11. dub. 16. Navarra lib. 2. c. 4. n. 417. Syluester var. decret. lib. 3. q. 4. & nouissimè Layman in Theol. moral. lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 2. c. 7. n. 3. cum alijs.

5. Notandum secundò aliquem, qui prouocatus ad pugnam accessit, etsi deliquerit vulnerando, non tamen teneri damnum restituere, nam prouocans quantum illud se erat potestatem fecisse censetur inferendi damnum, & sic probabiliter sentiant Lessius lib. 2. c. 9. dub. 23. Rebellius part. 1. lib. 3. q. 12. Azorius tom. 3. lib. 5. c. 3. qu. 7. quiddid in contrarium asserat Molina de iust. tract. 3. dist. 82. Vnde à fortiori inferretur qui ex conditò ad duellum descendit, & mortem, aut vultus alteri intulit, ad nullam restitutionem heredibus, seu vulnerato teneri, nam volentes, & consentientes ad pugnam descendunt. Lessius vbi supra, & alij.

RESOL. LXXX.

An homicida ex iustitia teneatur pro anima defuncti offerre Missas, preces, &c. Ex part. 5. tr. 4. Ref. 60.

§. 1. **A**ffirmatiue respondet Scotus in 4. dist. 15. q. 3. Gabriel *ibidem* q. 15. art. 1. in fine Iul. Clar. in *pract. crimin. lib. 5. §. Homicidium* ver. teneatur etiam. Rolandus à Valle *lib. 2. cons. 39*. Aragon in 2. 2. q. 62. art. 2. Fernandez in *Exam. part. 1. cap. 14. §. 1. num. 19*. Adrianus in 4. de *rest. quest. ult. Molina tom. 4. tract. 3. disp. 84. m. 11*. Rebellius *part. 1. lib. 3. q. 14. n. 6*. & alij: vbi docent satisfactionem iniuriæ personalis fieri posse per iustitia pro occiso, & ad hoc homicidam non solum teneri ex charitate, sed ex iustitia.

2. Sed contra est, quia nemo tenetur dampnum refarcire ex bonis diuersi generis ac ordinis, si in eodem non possit, quia solum bona eiusdem generis ac ordinis inter se commensurari possunt, secundum proportionem dati & accepti; sermo enim est de restitutione, siue compensatione damni per iustitiam commutatiuam. Et hæc docet Becanus *de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 13. de rest. concl. 12*. Strouersdorff *de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 78. disp. vnic. n. 29. concl. 2*. Azorius *p. 3. lib. 5. c. 3. q. 12*. Filiucius *tom. 2. tr. 3. c. 8. n. 20*. Layman in *Theol. moral. lib. 3. sect. 5. tract. 3. p. 3. c. 6. n. 1*. qui bene addit in foro interno decere Confessarium pro satisfactione sacramentali imponere homicidæ preces, sacrificia, &c. animæ occisi applicanda.

RESOL. LXXXI.

An homicida sit compellendus restituere, licet ex restitutione constituatur in graui necessitate?
Et quid, si homicida constituatur in extrema necessitate?
Et quid est faciendum, si heredes occisi essent etiam in graui necessitate? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 62.

§. 1. **A**ffirmatiue respondet Martinus Ledesma in 2. part. 4. qu. 18. dub. 2. art. 2. vbi docet in tali casu homicidam compellendum esse ad restitutionem, modo non constituatur in extrema necessitate.

2. Sed ego contrarium teneo cum Soto *de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. in solut. ad 3*. Cordub. *lib. 1. q. 31. art. 3*. & Sanch. in *opusc. tom. 1. lib. 1. c. 4. dub. 7. n. 2*. quia non tenetur cum tanto dispendio restituere quod limitatur, nisi heredes occisi essent etiam in graui necessitate.

RESOL. LXXXII.

An heredes homicidæ excusentur à restitutione, si ille capite damnatus est? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 60.

§. 1. **N**egatiue respondet Sanchez in *opusc. tom. 1. lib. 1. c. 4. dub. 2. nu. 2*. Mercatus *de contron. lib. 6. c. 6*. Gordonus *tom. 1. lib. 5. q. 4. c. 4. n. 17*. Malderus *de iust. & iure in 2. 2. D. Thom. tract. 3. cap. 3. dub. 5*. Azorius *tom. 3. lib. 5. c. 3. q. 6*. Petrus Nauarrus *de rest. lib. 4. c. 1. n. 91*. Couart. *lib. 2. var. cap. 10. num. 7*. Gomez *tom. 3. c. 3. n. 3*. quia pena infligitur à iudice non vt dampnum parti lætæ compensetur, sed vt iniuria Republicæ & legibus illata vindicetur, alijque terror incutiat. Et si hæc opinio esset vera, hoc onus ad filium etiam transferret, quamuis Iul. Clar. in *pract. lib. 5. §. Homicidium n. 23*. queratur hoc male in *pract. feruari*.

2. Verum ego puto cum Lessio *lib. 2. cap. 9. dub. 22*.

num. 139. affirmatiuam sententiam probabilem esse, quam videtur docere Scotus in 4. dist. 15. quest. 3. art. 2. Idem docet Gabriel *ibidem* q. 15. art. 2. Roella *ver. restitutio* 3. Angelus *eodem* ver. 1. §. Homicida. Adrianus *quest. ult. de restit.* & Dominicus Bannez *de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 62. art. 2*. quia capitis sententia compensat omnem iniuriam & dampnum homicidij. Et præsertim hæc sententia erit amplectenda, vt tenet Becanus *de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 10. de restit. concl. 2*. quando hæres occisi nihil pro satisfactione damnorum exigit; ita enim ferè habet vñs, vt pena talionis censetur acquiescere. Et in hoc casu ego prioris nullum imponerem onus restituendi. Notandum est tamen hic cum Aragonio in 2. 2. q. 62. art. 2. & Fernandez in *Exam. Theolog. moral. part. 1. c. 14. §. 1. n. 16*. quòd stando in prima opinione, intelligenda est quando bona damnati ad hortem peruenerunt ad heredes, non successione hæreditaria, sed libera legatione.

RESOL. LXXXIII.

Quando ex homicidio casuali incurratur obligatio restitutionis?

Et in textu huius Resolutionis adducuntur aliqui casus in exemplum supradictæ difficultatis, ex quibus oriuntur vltima difficultas, scilicet, ex quam culpa, hoc est, ex quam negligentiâ non adhibita in prædictis casibus homicidij casualis oriatur obligatio restitutionis, an ex negligentiâ, & culpa lata, non leuissima, vel leui, vel an in dicto casu restitutio sit minus facienda; quam si homicidium fuisset ex industria admissum. Ex part. 5. tract. 4. Ref. 46.

§. 1. **R**em hanc clarè, breuiter, & doctè, vt semper solet, explicat Lessius *de iust. lib. 1. cap. 9. dub. 15*. vbi sic ait. Primò quando causa non erit efficax, ita vt ex ea non soleat vltimum talis effectus sequi, sed aliunde, nempe ex eo quod per accidens coniungitur, vt si alicui inflexisti vulnus non lethale, sed mors sequuta est, vel malicia, aut negligentia Medici, vel ex iniuria infirmi, hæc occisio censetur tibi fortuita, vnde nõ eris reus homicidij, nec teneberis ad restitutionem vt homicida, sed solum vt vulnerans; secus tamen si eo loco non erant Medici, & læsus debitam diligentiam adhibuit, tali enim loco, & tempore vulnus illud censetur lethale. Secundo si dans operam non solum rei licitæ, sed etiam illicitæ, adhibuisse sufficientem cautionem, ne inde aliquid incommodi sequeretur, tunc enim etiam fortè sequuta sit mors alicuius, non tibi imputanda est, quia nec in se, nec in causa talis mors est volita. Nec obstat, quòd causa fuerit periculosa, ac proinde mors illa videtur volita in causa, quia diligentia antea adhibita absterfit omne periculum, & ideo in tali casu nulla adest culpa homicidij, vel obligatio restitutionis. Hinc infertur Clericos, chirurgos, & venatores si casu interficiant homines post adhibitam in venatione & curatione infirmi debitam diligentiam, non teneri aliquid restituere, non enim peccantur peccato iniustitiæ & homicidij, ergo non tenentur ad restitutionem.

2. Idem dicendum est secundum Lessium de occiso. Infra in Ref. que hic est supra 68. re mariti, qui inuadit adulterum, vt infra videmus. Et hæc doctrina applicanda est etiam conuictori, qui alterum conuictio incitavit ad se inuadendum, & illum postea occidit, cum moderamine tamen inculcata tutela, nam non tenebitur aliquid restituere. Etenim conuictum non est via ad occisionem læsi, sed potius conuictoris; quicquid in contrarium asserat Nauarrus in *man. c. 1. n. 7*. qui malè pro se citat Caietanum, nam ibi Caietanus loquitur de eo, qui dat operam rei

Infra in Ref. que hic est supra 68.

rei illicitae, quae natura sua tendit ad occisionem: ergo, &c. Ita Lessius ubi supra dub. 21. p. 137. cui adde Petrum Navarra de restit. lib. 2. c. 3. n. 262. & Becanum in 2. 2. d. Thom. q. 9. de restit. concl. 4.

3. Sed ex supradictis oritur difficultas, ex quam culpa hoc est, ex quam negligentia non adhibita in supradictis casibus homicidij casualis oriatur obligatio restitutionis: Respondeo cum Azorio p. 3. lib. 5. c. 3. q. 9. & Lessio lib. 2. c. 9. dub. 17. n. 115. ex culpa & negligentia lata, non leuissima, vel leui; verum an in dicto casu restitutio fit mitius faciendae, quam si homicidium ex industria fuisset admissum: negativè respondet Azorius qu. 8. & Nauarr. in man. c. 15. n. 27. affirmatiuam sententiam tenet Syluester ver. restitutio 3. q. 2. & Angelus eodem ver. 1. asserentes restitutionem in tali casu non in integrum, sed ex parte, arbitrio boni & prudentis viri faciendam esse.

RESOL. LXXXIV.

An qui ex timore mortis personam aliquam demonstrasset, quae postea occisa est, teneatur ad restitutionem? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 63.

Sop. hoc in tom. 7. tr. 5. Ref. 76. 8. Et ideo. cursim ad lin. 4.

§. 1. Ad hoc dubium ita respondet Rodriquez in Summa tom. 1. c. 22. n. 16. [El hombre preso de los ladrones y malhechores, que sabe que van à matar à Francisco, y quemar su casa, y conteniendo con temor de la muerte, se la va à mostrar, y matan à Francisco, y queman su casa, se deve condenar pro homicida, y esta obligado à restituír el daño que se siguió de mostrar la dicha casa; porque aunque en ninguna manera podia evitar la muerte, si no es, enseñandoles la casa, obligacion venia de antes morir, que mostrarla, pues sabia que mostrandofela, auia de cometer contra el proximo tan grande injusticia, y auian de hazer tan graues pecados; lo qual non podemos hazer por conseruar la vida corporal, como lo prueua Paulo Comitoli, cuya opinon recibio en el fuero exterior, empero en el fuero de la consciencia non lo obligaria à esta restitucion; porque el no fue causa moral deste daño.] Ita ille, & ego.

RESOL. LXXXV.

Quidam vir Nobilis consuluerat alteri, vt homicidium committeret, sed postea ante patratum facinus consilium reuocauit, multi autem rationes ad dissuadendum adhibens quas sinit à me postea, an teneatur ad restitutionem damni ex illo homicidio sequuti?

Et in textu huius Resolutionis deciditur discrimen inter consulentem, & mandantem. Ex part. 2. tract. 16. & Misc. 2. Ref. 15. aliàs 17.

Quod hoc in tom. 5. tr. 2. lege 49. Arinam rationes ref. 27. & 28. & 3. nu. 17. Bartholomaeus à S. Fausto in speculo confess. disp. 4. q. 69. n. 3. Megala in 2. 2. lib. 2. c. 2. q. 3. num. 26. Malderus in 2. 2. tr. 4. c. 2. dub. 3. vbi agit de consulente. Et ratio est, quia haec est differentia inter mandantem, & consulentem, nam mandatarius non exequitur mandatum nomine proprio, sed nomine, & in gratiam mandantis. Ergo postquam reuocatum est mandatum, & hoc ei notificatum est, si mandatarius his non obstantibus committat delictum, illud committit nomine proprio, & proprio arbitrio. Ergo ei imputabitur. Secus est in consulente, quia ostensione commodi, vel honoris, consulens voluntatem alterius ad damnum

§. 1. Vidam vir doctus Societatis Iesu, consultus etiam de hoc casu, affirmatiuè respondit, & satis quidem probabiliter; ita etiam docet P. Molina de iust. tom. 2. tr. 2. disp. 73. n. 1. Lessius lib. 2. c. 13. dub. 27. & 28. & 3. nu. 17. Bartholomaeus à S. Fausto in speculo confess. disp. 4. q. 69. n. 3. Megala in 2. 2. lib. 2. c. 2. q. 3. num. 26. Malderus in 2. 2. tr. 4. c. 2. dub. 3. vbi agit de consulente. Et ratio est, quia haec est differentia inter mandantem, & consulentem, nam mandatarius non exequitur mandatum nomine proprio, sed nomine, & in gratiam mandantis. Ergo postquam reuocatum est mandatum, & hoc ei notificatum est, si mandatarius his non obstantibus committat delictum, illud committit nomine proprio, & proprio arbitrio. Ergo ei imputabitur. Secus est in consulente, quia ostensione commodi, vel honoris, consulens voluntatem alterius ad damnum

inferendum promouit, & haec motio tamdiu durat, quamdiu ipse tali consilio incitatus damnum committit, vult exequi; hinc ait P. Molina consilium datur gratia eius cui datur, vt is illo vtatur, tanquam finem negotium agens, & quae ratione, quando cumque is illo promotus, damnum iniuste infert, imputatur opus, quo damnum infert, atque effectus ei, qui tale consilium dedit, tanquam causa, per id consilium ad id opus, ad eumque effectum cooperanti.

2. Ego verò dictum consulentem ad restitutionem non obligauit, tenens contrariam sententiam, quam probabilem vocat Lessius supra n. 18. & illam docet doctissimus Navarra de restit. lib. 3. c. 4. n. 27. Salom. in 2. 2. q. 52. art. 7. contr. 9. Regim. in praxi, tom. 1. lib. 10. c. 10. q. 1. n. 108. & Azor. p. 3. lib. 4. c. 11. q. 2. Et ratio est, quia quando consulens fecit quod potest, vt consilium suum euertat, vel ostendit omnibus consideratis esse iniquum, & non sequendum, non videtur executor ipsius consilio moueri; sed sua malitia. Ergo, &c.

Negandum est igitur, contra DD. aduersus sententiam, discrimen inter mandantem, & consulentem.

RESOL. LXXXVI.

Quaritur, an consulens homicidium de quo supra dictum est, postquam reuocauit consilium, nihil poterit persuadere; an inquam, teneatur non solum ex charitate, sed etiam ex iustitia monere cum secreto, contra quem huiusmodi consilium datum fuit, ad effectum se eueniendi? Ex part. 2. tract. 16. & Misc. 2. Ref. 16. aliàs 18.

§. 1. Teneri ex lege iustitiae putant aliqui, quos sequitur Barthol. à S. Fausto in speculo confess. disp. 4. q. 72.

2. Multi verò putant, eum obligari ad reuocandum consilium lege iustitiae, quoniam nondum est delictum perpetratum sed reuocato consilio, non cogi lege iustitiae monere secretè eum, contra quem consilium est datum, sed lege charitatis, si commode potest admonere illum. Quare si reuocato consilio delictum fuerit admissum, non cogitur, inquit, compensare damnum, quia non est consilio ipse secutum, cum ille aliud delictum admisisset, quia voluit ex sua malitia, non quia consilium est illi datum. Haec Azor. p. 3. lib. 4. cap. 11. q. 3. ex sententia multorum, quam probabilem vocat, sicut & ego etiam existimo.

RESOL. LXXXVII.

An, qui consuluit homicidium, postquam reuocauit consilium, sed non certiorauit eum, cuius vita parata excidium, teneatur ad restitutionem? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 64.

§. 1. Respondet quòd licet talis ex lege iustitiae teneatur reuocare consilium, si tamen nihil potest persuadere, non tenetur eadem lege monere eum, contra quem de se, aut alio damno consilium dederat, vt si tibi caueat, sed sola lege charitatis ad id obligatur, si tamen commode potest, & prouide si reuocato consilio, & reuocatione cognita delictum fuit commissum, nihil teneatur restituere. Ita probabiliter Celestinus in Compend. Theol. mor. tract. 9. c. 6. n. 5. qui citat Lessium, cui adde Petrum Navarra de restit. lib. 3. c. 4. n. 27. & Salom. in 2. 2. q. 62. art. 7. controuers. 6. & ratio est, quia quando fecit, quod potest, vt consilium prius euertat, vel ostendit omnibus consideratis esse iniquum, & non sequendum, non videtur executor ipsius consilio moueri, sed sua malitia: ergo, &c.

RESOL.

RESOL. LXXX.

An homicida ex iustitia teneatur pro anima defuncti offerre Missas, preces, &c. Ex part. 5. tr. 4. Ref. 60.

§. 1. **A**ffirmatiue respondet Scotus in 4. dist. 15. q. 3. Gabriel *ibidem* q. 15. art. 1. in fine Iul. Clar. in *pract. crimin. lib. 5. §. Homicidium* ver. teneatur etiam. Rolandus à Valle *lib. 2. cons. 39*. Aragon in 2. 2. q. 62. art. 2. Fernandez in *Exam. part. 1. cap. 14. §. 1. num. 19*. Adrianus in 4. de *rest. quest. ult. Molina tom. 4. tract. 3. disp. 84. m. 11*. Rebellius *part. 1. lib. 3. q. 14. n. 6*. & alij: vbi docent satisfactionem iniuriæ personalis fieri posse per iustitia pro occiso, & ad hoc homicidam non solum teneri ex charitate, sed ex iustitia.

2. Sed contra est, quia nemo tenetur dampnum refarcire ex bonis diuersi generis ac ordinis, si in eodem non possit, quia solum bona eiusdem generis ac ordinis inter se commensurari possunt, secundum proportionem dati & accepti; sermo enim est de restitutione, siue compensatione damni per iustitiam commutatiuam. Et hæc docet Becanus *de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 13. de rest. concl. 12*. Strouersdorff *de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 78. disp. vnic. n. 29. concl. 2*. Azorius *p. 3. lib. 5. c. 3. q. 12*. Filiucius *tom. 2. tr. 3. c. 8. n. 20*. Layman in *Theol. moral. lib. 3. sect. 5. tract. 3. p. 3. c. 6. n. 1*. qui bene addit in foro interno decere Confessarium pro satisfactione sacramentali imponere homicidæ preces, sacrificia, &c. animæ occisi applicanda.

RESOL. LXXXI.

An homicida sit compellendus restituere, licet ex restitutione constituatur in graui necessitate?
Et quid, si homicida constituatur in extrema necessitate?
Et quid est faciendum, si heredes occisi essent etiam in graui necessitate? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 62.

§. 1. **A**ffirmatiue respondet Martinus Ledesma in 2. part. 4. qu. 18. dub. 2. art. 2. vbi docet in tali casu homicidam compellendum esse ad restitutionem, modo non constituatur in extrema necessitate.

2. Sed ego contrarium teneo cum Soto *de iust. lib. 4. q. 6. art. 3. in solut. ad 3*. Cordub. *lib. 1. q. 31. art. 3*. & Sanch. in *opusc. tom. 1. lib. 1. c. 4. dub. 7. n. 2*. quia non tenetur cum tanto dispendio restituere quod limitatur, nisi heredes occisi essent etiam in graui necessitate.

RESOL. LXXXII.

An heredes homicidæ excusentur a restitutione, si ille capite damnatus est? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 60.

§. 1. **N**egatiue respondet Sanchez in *opusc. tom. 1. lib. 1. c. 4. dub. 2. nu. 2*. Mercatus *de contron. lib. 6. c. 6*. Gordonus *tom. 1. lib. 5. q. 4. c. 4. n. 17*. Malderus *de iust. & iure in 2. 2. D. Thom. tract. 3. cap. 3. dub. 5*. Azorius *tom. 3. lib. 5. c. 3. q. 6*. Petrus Nauarrus *de rest. lib. 4. c. 1. n. 91*. Couart. *lib. 2. var. cap. 10. num. 7*. Gomez *tom. 3. c. 3. n. 3*. quia pena infligitur à iudice non vt dampnum parti lætæ compensetur, sed vt iniuria Republicæ & legibus illata vindicetur, alijque terror incutiat. Et si hæc opinio esset vera, hoc onus ad filium etiam transferret, quamuis Iul. Clar. in *pract. lib. 5. §. Homicidium n. 23*. queratur hoc male in *pract. feruari*.

2. Verum ego puto cum Lessio *lib. 2. cap. 9. dub. 22*.

num. 139. affirmatiuam sententiam probabilem esse, quam videtur docere Scotus in 4. dist. 15. quest. 3. art. 2. Idem docet Gabriel *ibidem* q. 15. art. 2. Roella *ver. restitutio* 3. Angelus *eodem* ver. 1. §. Homicida. Adrianus *quest. ult. de restit.* & Dominicus Bannez *de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 62. art. 2*. quia capitis sententia compensat omnem iniuriam & dampnum homicidij. Et præsertim hæc sententia erit amplectenda, vt tenet Becanus *de iust. & iure in 2. 2. D. Th. q. 10. de restit. concl. 2*. quando hæres occisi nihil pro satisfactione damnorum exigit; ita enim ferè habet vñs, vt pœna talionis censetur acquiescere. Et in hoc casu ego priorus nullum imponerem onus restituendi. Notandum est tamen hic cum Aragonio in 2. 2. q. 62. art. 2. & Fernandez in *Exam. Theolog. moral. part. 1. c. 14. §. 1. n. 16*. quòd stando in prima opinione, intelligenda est quando bona damnati ad hortem peruenerunt ad heredes, non successione hæreditaria, sed libera legatione.

RESOL. LXXXIII.

Quando ex homicidio casuali incurratur obligatio restitutionis?

Et in textu huius Resolutionis adducuntur aliqui casus in exemplum supradictæ difficultatis, ex quibus oriuntur vltima difficultas, scilicet, ex quam culpa, hoc est, ex quam negligentiâ non adhibita in prædictis casibus homicidij casualis oriatur obligatio restitutionis, an ex negligentiâ, & culpa lata, non leuissima, vel leui, vel an in dicto casu restitutio sit minus facienda; quam si homicidium fuisset ex industria admissum. Ex part. 5. tract. 4. Ref. 46.

§. 1. **R**em hanc clarè, breuiter, & doctè, vt semper solet, explicat Lessius *de iust. lib. 1. cap. 9. dub. 15*. vbi sic ait. Primò quando causa non erit efficax, ita vt ex ea non soleat vltimum talis effectus sequi, sed aliunde, nempe ex eo quod per accidens coniungitur, vt si alicui inflexisti vulnus non lethale, sed mors sequuta est, vel malicia, aut negligentia Medici, vel ex iniuria infirmi, hæc occisio censetur tibi fortuita, vnde nõ eris reus homicidij, nec teneberis ad restitutionem vt homicida, sed solum vt vulnerans; secus tamen si eo loco non erant Medici, & læsus debitam diligentiam adhibuit, tali enim loco, & tempore vulnus illud censetur lethale. Secundò si dans operam non solum rei licitæ, sed etiam illicitæ, adhibuisse sufficientem cautionem, ne inde aliquid incommodi sequeretur, tunc enim etiam fortè sequuta sit mors alicuius, non tibi imputanda est, quia nec in se, nec in causa talis mors est volita. Nec obstat, quòd causa fuerit periculosa, ac proinde mors illa videtur volita in causa, quia diligentia antea adhibita absterfit omne periculum, & ideo in tali casu nulla adest culpa homicidij, vel obligatio restitutionis. Hinc infertur Clericos, chirurgos, & venatores si casu interficiant homines post adhibitam in venatione & curatione infirmi debitam diligentiam, non teneri aliquid restituere, non enim peccantur peccato iniustitiæ & homicidij, ergo non tenentur ad restitutionem.

2. Idem dicendum est secundum Lessium de occiso. Infra in Ref. que hic est supra 68. re mariti, qui inuadit adulterum, vt infra videmus. Et hæc doctrina applicanda est etiam conuictori, qui alterum conuictio incitauit ad se inuadendum, & illum postea occidit, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, nam non tenebitur aliquid restituere. Etenim conuictum non est via ad occisionem læsi, sed potius conuictoris; quicquid in contrarium asserat Nauarrus in *man. c. 1. n. 7*. qui malè pro se citat Caietanum, nam ibi Caietanus loquitur de eo, qui dat operam rei

rei illicitae, quae natura sua tendit ad occisionem: ergo, &c. Ita Lessius ubi supra dub. 21. p. 137. cui adde Petrum Navarra de restit. lib. 2. c. 3. n. 262. & Becanum in 2. 2. D. Thom. q. 9. de restit. concl. 4.

3. Sed ex supradictis oritur difficultas, ex quam culpa hoc est, ex quam negligentia non adhibita in supradictis casibus homicidij casualis oriatur obligatio restitutionis: Respondeo cum Azorio p. 3. lib. 5. c. 3. q. 9. & Lessio lib. 2. c. 9. dub. 17. n. 115. ex culpa & negligentia lata, non leuissima, vel leui; verum an in dicto casu restitutio fit mitius faciendae, quam si homicidium ex industria fuisset admissum: negativè respondet Azorius qu. 8. & Navarr. in man. c. 15. n. 27. affirmatiuam sententiam tenet Syluester ver. restitutio 3. q. 2. & Angelus eodem ver. 1. asserentes restitutionem in tali casu non in integrum, sed ex parte, arbitrio boni & prudentis viri faciendam esse.

RESOL. LXXXIV.

An qui ex timore mortis personam aliquam demonstrasset, quae postea occisa est, teneatur ad restitutionem? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 63.

Sop. hoc in tom. 7. tr. 5. Ref. 76. 8. Et ideo. cursim ad lin. 4.

§. 1. **A**D hoc dubium ita respondet Rodriquez in Summa tom. 1. r. 2. 2. n. 16. [El hombre preso de los ladrones y malhechores, que sabe que van à matar à Francisco, y quemar su casa, y conteniendo con temor de la muerte, se la va à mostrar, y matan à Francisco, y queman su casa, se deve condenar pro homicida, y esta obligado à restituír el daño que se siguió de mostrar la dicha casa; porque aunque en ninguna manera podia evitar la muerte, si no es, enseñandoles la casa, obligacion venia de antes morir, que mostrarla, pues sabia que mostrandofela, auia de cometer contra el proximo tan grande injusticia, y auian de hazer tan graues pecados; lo qual non podemos hazer por conseruar la vida corporal, como lo prueua Paulo Comitoli, cuya opinon recibio en el fuero exterior, empero en el fuero de la consciencia non lo obligaria à esta restitucion; porque el no fue causa moral deste daño.] Ita ille, & ego.

RESOL. LXXXV.

Quidam vir Nobilis consuluerat alteri, vt homicidium committeret, sed postea ante patratum facinus consilium reuocauit, multi autem rationes ad dissuadendum adhibens quas sinit à me postea, an teneatur ad restitutionem damni ex illo homicidio sequuti?

Et in textu huius Resolutionis deciditur discrimen inter consulentem, & mandantem. Ex part. 2. tract. 16. & Misc. 2. Ref. 15. aliàs 17.

Quod hoc in tom. 5. tr. 2. lege 49. Arinam rationes ref. 27. & 28. & 3. nu. 17. Bartholomaeus à S. Fausto in speculo confess. disp. 4. q. 69. n. 3. Megala in 2. 2. lib. 2. c. 2. q. 3. num. 26. Malderus in 2. 2. tr. 4. c. 2. dub. 3. vbi agit de consulente. Et ratio est, quia haec est differentia inter mandantem, & consulentem, nam mandatarius non exequitur mandatum nomine proprio, sed nomine, & in gratiam mandantis. Ergo postquam reuocatum est mandatum, & hoc ei notificatum est, si mandatarius his non obstantibus committat delictum, illud committit nomine proprio, & proprio arbitrio. Ergo ei imputabitur. Secus est in consulente, quia ostensione commodi, vel honoris, consulens voluntatem alterius ad damnum

§. 1. **Q**uidam vir doctus Societatis Iesu, consultus etiam de hoc casu, affirmatiuè respondit, & satis quidem probabiliter; ita etiam docet P. Molina de iust. tom. 2. tr. 2. disp. 73. n. 1. Lessius lib. 2. c. 13. dub. 27. & 28. & 3. nu. 17. Bartholomaeus à S. Fausto in speculo confess. disp. 4. q. 69. n. 3. Megala in 2. 2. lib. 2. c. 2. q. 3. num. 26. Malderus in 2. 2. tr. 4. c. 2. dub. 3. vbi agit de consulente. Et ratio est, quia haec est differentia inter mandantem, & consulentem, nam mandatarius non exequitur mandatum nomine proprio, sed nomine, & in gratiam mandantis. Ergo postquam reuocatum est mandatum, & hoc ei notificatum est, si mandatarius his non obstantibus committat delictum, illud committit nomine proprio, & proprio arbitrio. Ergo ei imputabitur. Secus est in consulente, quia ostensione commodi, vel honoris, consulens voluntatem alterius ad damnum

inferendum promouit, & haec motio tamdiu durat, quamdiu ipse tali consilio incitatus damnum committit, vult exequi; hinc ait P. Molina consilium datur gratia eius cui datur, vt is illo utatur, tanquam finem negotium agens, & quae ratione, quando cumque is illo promotus, damnum iniuste infert, imputatur opus, quo damnum infert, atque effectus ei, qui tale consilium dedit, tanquam causa, per id consilium ad id opus, ad eumque effectum cooperanti.

2. Ego verò dictum consulentem ad restitutionem non obligauit, tenens contrariam sententiam, quam probabilem vocat Lessius supra n. 18. & illam docet doctissimus Navarra de restit. lib. 3. c. 4. n. 27. Salom. in 2. 2. q. 52. art. 7. contr. 9. Regim. in praxi, tom. 1. lib. 10. c. 10. q. 1. n. 108. & Azor. p. 3. lib. 4. c. 11. q. 2. Et ratio est, quia quando consulens fecit quod potest, vt consilium suum euerat, vel ostendit omnibus consideratis esse iniquum, & non sequendum, non videtur executor ipsius consilio moueri; sed sua malitia. Ergo, &c.

Negandum est igitur, contra DD. aduersè sententiae, discrimen inter mandantem, & consulentem.

RESOL. LXXXVI.

Quaeritur, an consulens homicidium de quo supra dictum est, postquam reuocauit consilium, nihil poterit persuadere; an inquam, teneatur non solum ex charitate, sed etiam ex iustitia monere cum secreto, contra quem huiusmodi consilium datum fuit, ad effectum se eueniendi? Ex part. 2. tract. 16. & Misc. 2. Ref. 16. aliàs 18.

§. 1. **T**eneri ex lege iustitiae putant aliqui, quos sequitur Barthol. à S. Fausto in speculo confess. disp. 4. q. 72.

2. Multi verò putant, eum obligari ad reuocandum consilium lege iustitiae, quoniam nondum est delictum perpetratum sed reuocato consilio, non cogi lege iustitiae monere secretè eum, contra quem consilium est datum, sed lege charitatis, si commode potest admonere illum. Quare si reuocato consilio delictum fuerit admissum, non cogitur, inquit, compensare damnum, quia non est consilio ipse secutum, cum ille aliud delictum admisisset, quia voluit ex sua malitia, non quia consilium est illi datum. Haec Azor. p. 3. lib. 4. cap. 11. q. 3. ex sententia multorum, quam probabilem vocat, sicut & ego etiam existimo.

RESOL. LXXXVII.

An, qui consuluit homicidium, postquam reuocauit consilium, sed non certiorauit eum, cuius vita parata excidium, teneatur ad restitutionem? Ex part. 5. tr. 4. Ref. 64.

§. 1. **R**espondet quòd licet talis ex lege iustitiae teneatur reuocare consilium, si tamen nihil potest persuadere, non tenetur eadem lege monere eum, contra quem de se, aut alio damno consilium dederat, vt si ubi cauet, sed sola lege charitatis ad id obligatur, si tamen commode potest, & prouide si reuocato consilio, & reuocatione cognita delictum fuit commissum, nihil tenetur restituere. Ita probabiliter Caesellinus in Compend. Theol. mor. tract. 9. c. 6. n. 5. qui citat Lessium, cui adde Petrum Navarra de restit. lib. 3. c. 4. n. 27. & Salom. in 2. 2. q. 62. art. 7. controuers. 6. & ratio est, quia quando fecit, quod potest, vt consilium prius euerat, vel ostendit omnibus consideratis esse iniquum, & non sequendum, non videtur executor ipsius consilio moueri, sed sua malitia: ergo, &c.

RESOL.

De Homicidio, &c. Resol. LXXXVIII. &c. 131

RESOL. LXXXVIII.

An si consulens homicidium furtum, &c. dubitans tamen, an ex tali consilio motus ille fuerit ad id faciendum, teneatur ad restitutionem? Idem est dicendum de iubente.
Et an consulens dubius in eo casu an influxerit ad homicidium, furtum, &c. teneatur restituere totum damnum, vel partem pro ratione dubij?
Et in tali casu, si nihil velit restituere, an absoluti possit?
Et an censenda sit coniectura sufficiens ad credendum consilium nihil operatum esse, si homicida huic consulenti asserat se ad homicidium perpetrandum non fuisse motum ex consilio? Ex part. 4. tr. 3. Ref. 28.

§. 1. **A**ffirmatiue respondet Ioannes Sancius in *selectis disp. 43. num. 14. Lestius lib. 1. cap. 27. dub. 3. in fine. Molin. tom. 3. disp. 736. num. 6. Salas in 1. 2. tract. 8. disp. unica, sect. 23. n. 241. & alij, quos citat & sequitur Merolla tom. 1. disp. 3. c. 3. corollar. 6. n. 41. Et ratio est, quia in hoc dubio nulla est possessio pro consulente, imò præsumptio iuris est contra ipsum, unde in foro externo condemnaretur ad restitutionem eo quod est certa iniusti consilij actio, & præsumitur illam sortitam fuisse suum effectum, & ideo in reum transferatur onus probandi non fuisse, & dum non probauerit succumbet; ergo idem erit in foro conscientia.*

2. His tamen non obstantibus negatiuum sententiam tenet Nauarra *de restitut. lib. 3. c. 4. dub. 4. n. 48. Henric. lib. 14. c. 3. n. 4. Sayrus in clauis Regia lib. 10. tract. 1. c. 8. n. 1. Rebellius part. 1. lib. 2. q. 14. sect. 2. n. 5. & 7. Medina C. de restit. q. 7. ante ver. si autem consilium, Syluester ver. restitutio 3. q. 6. dicto 2. initio. Villalobos in summa tom. 1. tract. 1. difficult. 20. n. 9. vbi sic ait. [Si vno dudu a cerca de su acción iniusta, v. g. aconsejo a Pedro que hurtaffe d' marañes, y esta en dudu si del tal Consejo, o acción se siguo el daño en tal caso aunque ay graues Doctores que tienen lo contrario, soy de parecer, que el que dió el Consejo no tiene obligación a restituir; y parece lo sienten assi. S. Thomas 2. 2. quest. 62. art. 7. ibi, solum tenetur Consiliarius, aut palpo ad restitutionem, cum probabiliter existimari potest quod ab eo actio iniusta fuit subsecuta, el fundamento es que in dubijs melior est conditio possidentis, y cierto como la restitucion sea de naturaleza odiosa no se deue estender, si no antes restringit; y assi aunque la parte contraria especialiamente hablando sea muy probable esta es mejor para practica.] Ita ille. Vide etiam Vultherum Strouersdorff *de iustit. & iur. in D. Thom. quest. 62. art. 8. disp. 2.* qui loquitur in iubente, & ait quod si dubius sit an exequens iussu suo motus sit, vel non, non tenetur ad restitutionem.*

3. Sed an censenda sit coniectura sufficiens ad credendum consilium nihil operatum esse, si homicida huic consulenti asserat, se ad homicidium perpetrandum non fuisse motum eo consilio. Affirmat Henricum, & quez lib. 14. cap. 16. numer. 3. & Sayrus *de censuris* in Ref. 2. in lib. 7. cap. 3. numer. 2. licet hoc nullo modo probet eadem §. in Castris Palauis tom. 1. disp. 3. punct. 4. num. 3. Sanchez in summa tom. 1. lib. 1. cap. 10. num. 44. & alij, nisi homicida sit ita fide dignus, aut tales alie coniecturæ in tom. 5. 11. concurrant, vt prudens arbitretur fidem illi habendam in Ref. 75. §. esse.

4. Verum si aliquis vellet stare in opinione affirmatiua, queritur an consulens dubius in eo casu an influxerit in homicidium futurum, &c. teneatur restituere totum damnum, vel partem? Merolla *vbi supr. tom. 1. in principio disp. 3. c. 3. corollar. 6. n. 44.* tenet consulentem in eo

casu teneri totum damnum restituere, quia cum in dicto casu nulla sit possessio pro consulente, sed pro consilio iniusto, sequitur consulentem teneri restituere totum damnum, cuius causa fuisse præsumitur consilium datum.

5. At ego non condemnarem consulentem si in tali casu non restitueret totum damnum, sed partem pro quantitate dubij remanentis post peractam diligentiam, sicut asserunt DD. de eo, qui rem furtiuam emit dubitans an sit furtiuus, & si nihil in tali casu vellet restituere, puto absolucendum esse, nam opinio Villalobos, & aliorum superiorum adducta excusans diuim Consulentem a restitutione, puto quod sit probabilis, licet contraria sit probabilior.

RESOL. LXXXIX.

An si quis sciat aliquem nomine suo paratum damnum inferre, v. g. inimicum occidere, neque prohibeat, cum facile possit, teneatur ad restitutionem?
Et si filius nomine Patris, vel famulus nomine Domini sui nescientis, & non consentientis damnum intulit, an Pater, aut Dominus non teneatur ad restitutionem, etiam si postea re intellecta illam ratam haberent?
Et an si quis à fure pecunias accipiat, ne clamet, & ne indicet, obijgetur ad aliquam restitutionem, nisi ex officio furtum impedire debeat, vel si res accepta sit pars furti? Ex part. 4. tr. 4. & Misc. Ref. 64.

§. 1. **A**ffirmatiue respondet Molina *de iustit. tom. 3. tract. 2. disp. 729. num. 6.* vbi sic ait. Obserua quando aliquis crederet aliquos nomine ipsius damnum iniuste alteri daturus, ac posset illud impedire, illique significando nulla ratione velle, vt id efficiant, teneretur id efficere, atque si id præmitteret, teneretur restituere damnum sequutum, esto postea ratum non haberet id damnum esse datum. Ratio est, quoniam cum videat, aut timeat nomine ipsius id damnum esse dandum, tenetur non solum ex charitate, sed etiam, quasi ex officio, ex proprioque iustitie onere impedire, ne nomine ipsius & tanquam aliquid sibi gratum damnum proximo iniuste inferretur. Ita Molina.

2. Sed circa præsentem dubitationem placet mihi magis distinctio. Rebellij *p. 1. lib. 2. q. 14. sect. 3. nu. 13.* asserentis, quod vel alter scit te malignum suum propositum cognitum habere & non contradicere, aut impedire, vel hoc nescit. Si primum, taciturnitas, consensus & approbatio iudicatur, per quam si ille mouetur ad damnum conferendum, oritur obligatio restituendi. Si Secundum, non teneberis ad restitutionem vt mandans, sed interdum vt non obfians, si videlicet ex officio, & ideo ratione iustitie, non solius charitatis obligatus sis ad damnum iniustum impediendum; igitur cum hac distinctione libenter opinionem Molinæ amplector, sin autem minime.

3. Notandum est etiam hic obiter contra Paludanum in 4. dist. 15. q. 2. art. 3. Syluestrum *ver. restitutio 3. q. 6. dict. 2.* Angelum *ver. furtum, n. 20.* & Nauarr. *in man. c. 17. n. 133.* quod si, v. g. filius nomine patris, vel famulus nomine domini sui nescientis, & non consentientis, damnum intulit, neque dominus, neque pater tenebitur ad restitutionem, etiam si postea re intellecta illam ratam haberent. Ita Lestius lib. 2. cap. 13. dub. 3. n. 13. Valquez *opusc. de restit. o. 9. §. 1. n. 19.* Molina *loco cit. n. 3.* Medina C. *de restit. q. 7. ad 4.* & alij. Quia talis reuera non est causa efficiens damni, cum ad præteritum non sit potentia.

4. Nota etiam cum Soto *de iust. lib. 4. quest. 7. art. 3.* & Nauarro *cap. 17. n. 21.* quod si quis à fure pecunias accipiat ne clamet, & ne indicet, ad nullam restitutionem in Ref. 35. §.

Nota sunt etiam tamen.

Quævis non plene sup. hoc lege tamen infra in tr. 7. doctrinam Ref. 34. & 66. eius primæ not.

Sup. hoc pro seruo in to. 7. tr. 8. Ref. 67.

Sup. hoc infra in tr. 7. Ref. 32. §. penult. & vlt. & nem in Ref. 35. §.

Notandum
est in princ.
pio, & in aliis
§§. eorum
annotatio-
num.

nem obligatur, nisi ex officio furtum impedire debeat,
vel nisi res accepta sit pars furti.

RESOL. XC.

An mandans debeat restituere damna, qua mandatarius
inuit ultra mandatum suum?

Et an mandans vulnerari hominem, & prohibens ne oc-
cidat, si cum mandatarius occiderit, mandans ordina-
ria pena teneatur? Ex part. 8. tractat. 7. & Misc.
Ref. 37.

§. 1. **A**ffirmatiuè respondet Sayr. in *Clauis regia*,
lib. 10. tract. 2. c. 7. n. 5. Ego tamen negatiuè
sententiæ adhæreo, quam nouissime tuetur P. Dica-
stillus de iust. lib. 2. tract. 2. disp. 4. dub. 4. n. 54. Dico igitur
mandantem non teneri restituere damna, quæ intulit
mandatarius excedendo fines mandati, quando in
ipsum potestatis est seruare terminos mandati.

2. Sed hic obiter querendum est, an mandans hominem
vulnerari, & prohibens ne occidat, si cum
mandatarius occiderit, mandans ordinaria pena teneatur.
Et affirmatiuè respondet Menochius lib. 2. de ar-
bitr. cent. 4. cap. 452. n. 2. Volzius in comment. ad leg.
Cornel. de sicar. c. 6. n. 8. Iulius Clarus in pract. §. fin.
9. §. n. 5. Gomez tom. 3. var. resol. cap. 3. n. 18. & alij.
Ego verò contrariam sententiam teneo: nam quicum-
que vitium occidendi animum non habuit, pena homicidij
non est afficiendus, l. 1. in princ. ibi, hominis occi-
dendi causa, & §. Diuus. 3. ff. ad l. Cornel. de sicar. l. is, qui
cum telo 7. C. eod. in proposito autem mandator non
habuit animum, & voluntatem directam occidendi.
Etenim dum occisionem diserte prohibuit, mandasse
intelligitur vulnus leue infligi, non lethale; non in ca-
pite, sed in aliqua corporis parte, mortis periculo mi-
nus obnoxia: non gladio ad necandum accommodato,
sed alio quopiam instrumento. Deinde si tali mandanti
ordinaria pena esset infligenda, id non aliam fieret ob
causam, nisi quia cogitare debuerat, ex vulnere quod
infligendum mandari, mortem sequi potuisse, vt tra-
ditur in cap. ult. de homicid. in 6. Atqui hanc non suf-
ficientem esse causam, vt ille homicidij pena teneatur,
inde patet, quod non in dolo fuit, sed in culpa tantum;
quæ nequaquam sufficit, vt pena legis Corneliæ ordi-
naria locus relinquatur, in lege 7. ff. ad l. Cornel. de
sicar. l. eum, qui §. C. eod. Tum etiam huc facit l. 3. §. ad-
iectio 2. versic. sed ex S. C. ff. d. tit. dum ibi scriptum ex-
tat, iussam fuisse relegari eum, quæ non quidem malo
animo, sed malo exemplo medicamentum ad concep-
tionem dederat, ex quo ea, quæ acceperat, decesserit.
Hoc pronunciatum nostrum confirmant vtriusque iu-
ris textus, quibus disponitur, voluntatem, & propo-
situm delinquentis distinguere maleficia, l. qui iniuria
53. in princ. & l. verum est 39. ibi, nec etiam factum
queritur, sed causa faciendi. ff. de furt. l. furtum 37. in
princi. ff. de usurp. & vsucap. cap. cum voluntate 54. in
princi. extr. de sentent. excommunic. Et licet verum sit,
protestationem facto repugnantem non iurare prote-
stantem. c. cum M. Ferrarieris 9. & ibi Felin. extr. de
constit. Bart. Alber. de Rosate, & communiter DD. in
l. si quis extraneus 21. in princ. ff. de acquir. vel omitt.
hæred. Borchart. de feud. c. 3. n. 29. & ostensum sup. in
§. 1. tit. de iniur. num. 78. id tamen tantum procedit,
quando protestatio ordinatur ad tollendum factum,
cum facta pro infectis haberi nequeant, l. in bello 12. §.
facti 2. ff. de captiv. & postlimin. reuers. Nouell. 97. c. 1.
versic. quod enim factum est, &c. non autem si ad tollen-
dam mentem ordinetur, cum enim protestatio bene
operatur, iuxta Jacob. Butrigar. Speculatorem, & alios,
quos citat, & sequitur Mynsinger. cent. 3. obseru. 74. n.
11. & Beloldus consil. 18. n. 26. & seqq. pag. 20. vol. 2.

Quemadmodum enim sese habent verba, ita præsum-
tur ipse animus, secundum Bald. in l. si non conuicti 11.
C. de iniur. & Schneidevvin. in §. fin. n. 3. sup. eod. tit.
fermo quippe quasi potior quidam, seu character ani-
mi, & manus mentis perhibetur, Iul. Casar. Scilicet
lib. 1. poetice. cap. 1. & de subtili. exercitia. 236. Accedit
denique textus in leg. item Mela 11. §. Celsus scribit,
& leg. huic scriptura 15. §. 1. ff. ad leg. Aquil. Prius lo-
co, post Celsum, Vlpianus: si alius ita mortifero vulne-
re percussit, alius postea examinauerit, priorem qui-
dem non teneri quasi occiderit, sed quasi vulnera-
rit, quia ex alio vulnere perit, posteriorem teneri, quia
occidit. Altero loco idem Vlpianus: Si, inquit, seruus
vulneratus mortiferè, postea alio icu manuum per-
rierit, de occiso agi non posse, sed quasi de vulnera-
to. Ex quibus omnibus merito concluditur, quod in
proposito non mandans, sed mandatarius, qui fines
mandati excessit, pena ordinaria teneatur, argum. l.
crimen 26. ibi, vnusquisque ex suo admissio facti libe-
ritur, ff. de penis, & l. sancimus 22. C. eod. Ergo, &c.
Et hanc sententiam tenet Hunnius lib. 3. var. resolu-
tur. civil. tract. 7. p. 4. quest. 5. Fachinuz lib. 1. conser-
tur. cap. 56. Boccr. tract. de Homicidio, lib. 1. cap. 3. n. 7.
& seq.

RESOL. XCI.

An si quis mandaret occidi Titium, & Sempronius occi-
ditur, quia creditur esse Titium, teneatur ad restituendum?

Et quid in hoc casu circa irregularitatem mandans, vel
consulens Petro, vt Ioannem occidat, si inde Petrus
occisus est?

Et asseritur, quod si quis intendat occidere, aut enomi-
ter percutere aliquem Clericum determinatum, &
casu errans alium etiam Clericum percutat, vel
occiderit, illa occiso vel percussio enormis non erit
referuata. Ex part. 11. tractat. 6. & Miscel. 6.
Ref. 19.

§. 1. **N**egatiuè sententiæ videtur adhære Mag-
ister Serra tom. 2. in 2. D. Thome quest. 2. n. 27.
dub. 1. vbi sic asserit: Si quæras, an quando quis iussit
occidi Petrum, & mandatarius occidit Ioannem exi-
mans esse Petrum, teneatur mandans restituere? Re-
spondent, quidam teneri; quia sufficit mortem fuisse le-
quutam immediate ex imperio, & per accidens est,
quod ille vel alter occidatur. Sed hoc difficultate non
caret; nam videtur mortem Ioannis non fuisse imme-
diatè sequutam ex imperio mandantis, sed ex errore
mandatarij. Deinde mors Ioannis omnino inuoluntaria
fuisse iubenti Petro occidi, maxime si Ioannes es-
set eius amicus, aut Pater, vel certe Sacerdos, aut Rex.
Denique cum non teneretur restituere damna, quæ le-
quata fuerunt ex morte Ioannis, si esset Rex. Ita
Serra.

2. Sed ego puto in tali casu adesse obligationem re-
stitutionis. Probatur primò ex leg. eum, qui innocens
§. si iniuria, de iniuriis. Secundo, quia hæc actio est ini-
iusta contra hunc hominem Petrum, licet falsò iusti-
metur Ioannes. Tertio, à simili, quia qui conuolueret
domum Petri, putans esse Ioannis, teneretur restituere:
ergo qui è medio tollit vitam Petri putans esse Ioan-
nem. Quarto, quia si percussit Petrum Clericum, quem
putabat esse Ioannem Clericum, & iniustus, & facile-
putabat esse Ioannem Clericum, & iniustus, qui percussit
Iohannem, quem putabat esse Petrum, teneatur ad resti-
tutionem. Non est autem eadem ratio quantum ad ex-
communicationem de percussente Clericum, quem
probabili saltem ignorantia putabat esse laicum, in eo-
dem casu non incurrit excommunicationem, quia non

ratione ignorantia non fertur eius animus in occisionem Clerici, sed tantum laici. In nostro casu utrobique fertur in occisionem hominis huius, etiamsi per errorem putet esse alium. Ita Couarr. 1. par. capitis, Alma mar. et §. 10 n. 15. Gom. 3. var. c. 3. n. 14. Suarez de cens. disp. 45. sect. 6. n. 18. Molina 1. disp. 30. c. 35. Sanch. lib. 3. de matr. disp. 32. n. 27. Iulius Clar. homicidium verum dicitur etiam quibus adde Rebellium de oblig. inst. lib. 3. q. 11. n. 13. qui tamen putat in tali casu homicidam ad minorem restitutionem in foro conscientia obligandum esse. Vide etiam Dicastill. de inst. lib. 2. tit. 2. disp. 7. dub. 8. n. 107. & 108. & quod dictum est de excommunicatione, Rebellas optime putat dicendum esse de irregularitate, sed in alio casu, videlicet, an irregularitatem incurras consulens, vel mandans Petro ut Ioannem occidat, si inde Petrus occisus est. Et quidem te non incurere irregularitatem ex homicidio voluntario certum est, postquam quod non habueris expressam voluntatem, ut Petrus in ea occasione constitutus occideretur. Ut advertit Suarez disp. 44. sect. 3. num. 17. Coninch disp. 19. dub. 7. n. 66. Sed an incurras irregularitatem ex homicidio casuali, non est ita constans apud Doctores. Et questio procedit casu quo probabiliter suspiceris Petrum gravi periculo suae occisionis exponi. Negat Valquez 1. 2. disp. 200. n. 45. Henriquez lib. 14. c. 16 Gaspar Hurtado, disp. 2. de irreg. diff. 6. n. 22. eo quod tuum consilium, seu mandatum non dirigitur ad occisionem Petri, sed ad occisionem Pauli, neque tu consulis, aut mandas Petro, ut seipsum occidat, aut ab alio occidatur. Ergo irregularitas statuta à iure aduersus consulentem, & mandantem homicidium te ligare non potest. Scio contrarium docere communem sententiam teste Nauarros, c. 27. n. 233. Suarez disp. 44. sect. 3. n. 18. Coninch disp. 18. dub. 8. n. 47. Auila 7. part. disp. 6. sect. 1. dub. 5. concl. 4. & aliis. Quia negari non potest te causam voluntariam fuisse tuo consilio, ut Petrus in eo periculo constitueretur & occideretur à Ioanne; ergo irregularis es non quatenus formaliter consulis, aut mandas homicidium; sed quatenus homicidij causa fuiti tuo mandato, & consilio.

3. Sed opinio negatiua est satis probabilis. Et quidem irregularitas est iudiciali iure ob mandatum, aut consilium, quo quis imperat, aut consulit alicui, ut sibi manus violentas afferat, aut alteri, quod in praesenti casu non accedit, sed oppositum, nam nec dominus est auctor ei, quem seruus suus aggreditur, ut eum perimat, nec seruo ipsi seipsum ut perdat, nam vere causam non apponit, ex se ordinatam ad homicidium nec independentem à voluntate aliena, quod tamen esset necessarium; ut seipsum diceretur occidere. Deinde non est dominus directe necis illata seruo suo, vel inferens eam causa, nam ei non est pro fine proposita, sed Ioannis, à quo ille est victus. Non indirecta in causa, nempe in consilio, aut mandato; nam cum dominus seruum suum nesciret viribus Ioanni esse imparem, ei venire in mentem non potuit, quod in iis penis adhaeresceret quas per illum de Ioanne repeti mandabat. Baunys in theol. mor. tom. 2. tit. 1. q. 33. putat in tali casu debere ab Episcopo reum dispensationem postulare, & Episcopum posse dispensare. Sed ego puto probabiliter dispensatione non egere.

4. Et tandem hic obiter pro curiosis assero, quod si quis intendat occidere, aut enormiter percutere aliquem Clericum determinatum, v.g. Ioannem, & casu errans percutit Petrum etiam Clericum, illa percussio non erit referuata, quia hic & nunc prout exercetur contra Petrum, non est voluntaria, proinde in ordine ad Petrum non erit mortaliter peccaminosa (suppono sufficientem diligentiam adhibitam fuisse ne Petrus laedatur) & licet sit mortalis, quatenus procedit ex parua voluntate percutiendi Ioannem, tamen cum effectu non fuit laesa respectu Ioannis. Ita Castus Palaus, tom. 1. tit. 2. disp. 1. punct. 17. n. 3. Suarez de cens. disp. 22. sect. 1. n. 54. Sanchez lib. 9. de matr. disp. 32. n. 27. Bonacina de cens. disp. 1. q. 2. punct. 1. n. 20. contra Couarruiam, & alios; proinde probabiliter secundum hos Doctores aio, talem hominem ita percutientem non incurtere excommunicationem, & per consequens percussorem illam non esse referuatam. Et haec omnia docet etiam Bardi in selectis lib. 6. qu. 7. n. 3.

Sup. hoc in tom. 5. tit. 1. ref. 16. §. vlt. post medium, à versu contra verbum & in alio §. eius annot.

In indice primo huius Tom. 8. lege Apendicem ad hunc Tract. 5. ubi inuenies alias plures Diffic. mistas, & dispersas per alios Tom. Tract. & Res. quae simul pertinent ad hunc Tract. 5. de Homicidio, & Mutilatione.

TRACTATUS SEXTUS DE ALIQVIBVS CASIBVS CIRCA MATERIAM LVXVRIÆ.

RESOLVTIO PRIMA. An fornicatio sit intrinsecè mala, vel tantum mala quia prohibita? Et reprobatu opinio asserens fornicationem simplicem iure naturae, seclusa prohibitione diuina. Non mecha-beris, esse malam, non tamen habere malitiam, & inordinationem mortalem, sed venialem, mortalem vero habere ex solo iure diuino. Et notatur tamen pro praxi supradicta difficultatis posse dari ignorantiam inuincibilem de simplici fornicatione, saltem apud certas gentes desitutas Doctores & scientia rerum moralium. Et quid de surdis, & mutis à natiuitate inter Christia- Tom. VIII.

nos ignorantibus fornicationem esse illicitam, & si qua tamen persona amens, & puella vim patiens fornicationis actum committerent, an peccent? Idem, quod dictum est supra de fornicatione, dicendum est etiam de pollutione. Ex part. 9. tract. 9. & Misc. 4. Ref. 60. alias 59.

§. 1. **N**ON esse intrinsecè malam, docet nouissimè Ioannes Caramuel in Theolog. Moral. libr. 3. numer. 1600. ubi sic ait: Si Deus fornicationem non interdixisset, non esset mala, nec peccatum. Et vt puto euidenter ostendam, quia si duorum solutorum commixtio secundum se peccaminosa est, vel quia naturaliter mala ipsis, vel quia

Sup. hoc supra in tr. 17 Ref. 30. §. 6. perum, prope finem.